

GRANKULLA STADS PLAN FÖR SMÅBARNSTROSTRAN

"Starka rötter – bärande vingar"

Innehåll

1 Småbarnsfostran i Grankulla	2
1.1 Ramar för småbarnsfostran.....	2
1.2 Starka rötter, bärande vingar – kommunala tyngdpunktsområden	3
1.3 De olika serviceformerna inom småbarnsfostran	4
2 Utgångspunkterna för småbarnsfostran	5
2.1 Fostringsmål	5
2.2 Vad är småbarnsfostran?.....	6
2.3 Varma relationer ger välbefinnande	6
3 Småbarnsfostran i den öppna familjeverksamheten	7
4 Småbarnsfostran i daghemmet	8
4.1 Dagvården inleds	8
4.1.1 Daghemmet kommer till hjälp – mjuklandningen och egenvårdarmodellen	9
4.2 Vårdaren/pedagogen i småbarnsfostran	12
4.3 Dagvårdsmiljön	13
4.4 Barnet gläds över att lära sig	14
4.5 Barnets sätt att fungera.....	15
4.5.1 Leken.....	15
4.5.1.1 Den fostrande gemenskapens stöd för leken.....	15
4.5.1.2 Daghemmet som lekmiljö.....	16
4.5.1.3 Samspelslekgrupper	16
4.6 Språkets betydelse i småbarnsfostran	16
4.6.1 Barnets stödbehov vad beträffar språkutvecklingen	18
4.7 Innehållsmässiga inriktningar	19
4.7.1 Matematisk inriktning	20
4.7.2 Naturvetenskaplig inriktning	22
4.7.3 Historisk-samhällelig inriktning	22
4.7.4 Estetisk inriktning	22
4.7.5 Etisk inriktning	23
4.7.6 Religions- och åskådningsanknuten inriktning	23
4.8 Daghemmets plan för småbarnsfostran samt barnets individuella plan för småbarnsfostran	23
4.9 Fostringsgemenskap – samarbete med hemmet.....	24
4.10 Språkliga och kulturella aspekter inom småbarnsfostran	24
4.11 Skiftesvården	25
5 Stöd för växande och lärande.....	26
5.1 Utgångspunkter för stödet	26
5.2 Allmänna principer och stödformer	27
5.3 Stödnivåer.....	29
6 Nätverkssamarbete	30
7 Hur planen för småbarnsfostran är uppgjord och hur småbarnsfostran utvecklas	31
Litteratur.....	31
Bilaga: Plan för att stödja en trygg växelverkan och förebygga och ingripa i mobbning inom småbarnsfostran i Grankulla.....	Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.

1 Småbarnsfostran i Grankulla

1.1 Ramar för småbarnsfostran

Småbarnsfostran innebär såväl vård av barnet hemma som de olika serviceformer som kommunen, församlingen och privata aktörer erbjuder, som t.ex. dagvård och klubbverksamhet. Planen för småbarnsfostran i Grankulla ger ramen för de kommunala serviceformerna: i första hand för den vård som ges på daghemmen och i mindre strikt mening inom gruppfamiljedagvården. I planen presenteras också den öppna familjeverksamheten som anordnas som stöd för vård av barn i hemmet.

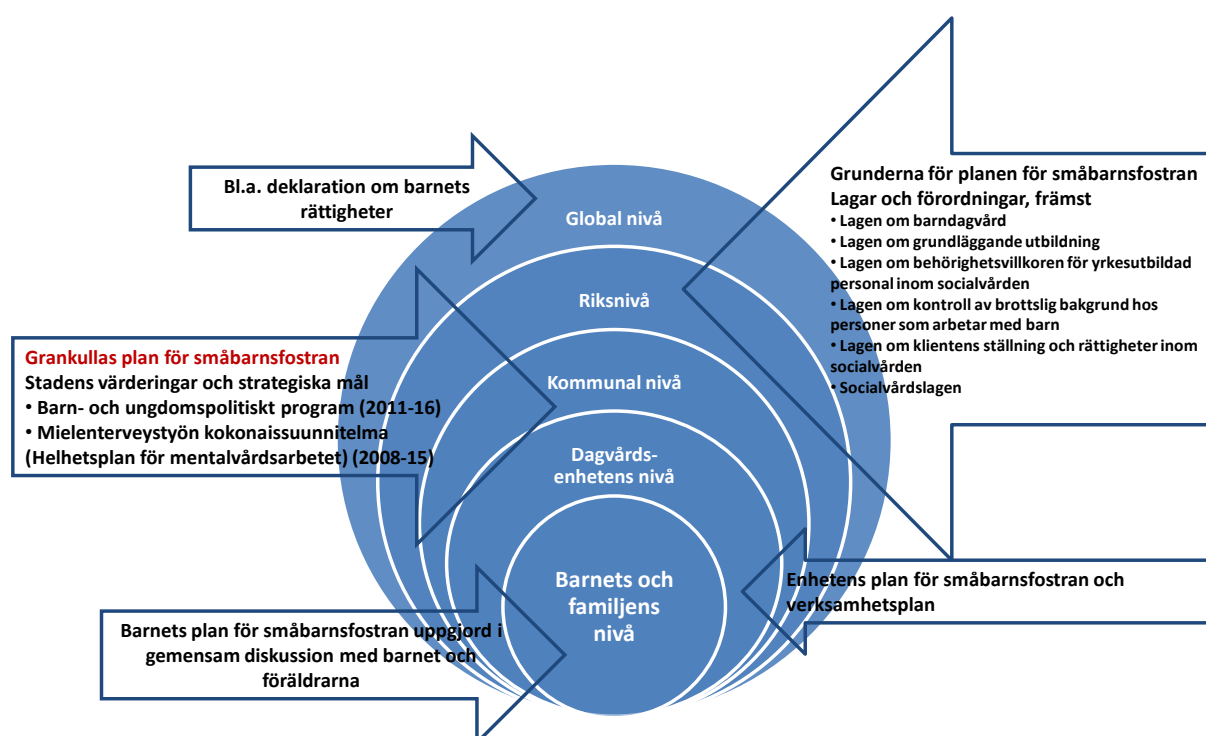

Bild 1: Ramar för småbarnsfostran

Planen grundar sig på de av Institutet för hälsa och välfärd (THL) uppgjorda Grunderna för planen för småbarnsfostran, som fungerar som styrmedel på det nationella planet. Syftet med dessa grunder är att öka det professionella kunnandet hos personalen, föräldrarnas delaktighet samt det mångprofessionella samarbetet mellan de olika serviceproducenterna för barn och familjer. Även olika lagar och förordningar ger riktlinjer för småbarnsfostran och förskoleundervisning. Värdegrunden på det nationella planet bygger bl.a. på internationella avtal om barnets rättigheter samt nationella författningar. I dessa betonas bl.a. barnets rätt att behandlas jämlikt, barnets rätt till trygga människorelationer samt att bli förstörd och hörd.

På det kommunala planet utgår Grankullas plan för småbarnsfostran från stadens värderingar och strategiska mål. Även Grankullas barn- och ungdomspolitiska program 2011-2016 och Helhetsplanen för mentalvårdsarbetet i Grankulla 2008-2015 ger riktlinjer för planen. Vid sidan om planen för

Grankullas plan för småbarnsfostran

småbarnsfostran behandlas verksamheten för barn under skolåldern av Grankulla stads plan för förskoleundervisning.

Småbarnsfostran lyder i Grankulla under bildning som leds av bildningsdirektören. Ärenden som gäller småbarnsfostran besluts av svenska nämnden för undervisning och småbarnsfostran, och den finska motsvarande.

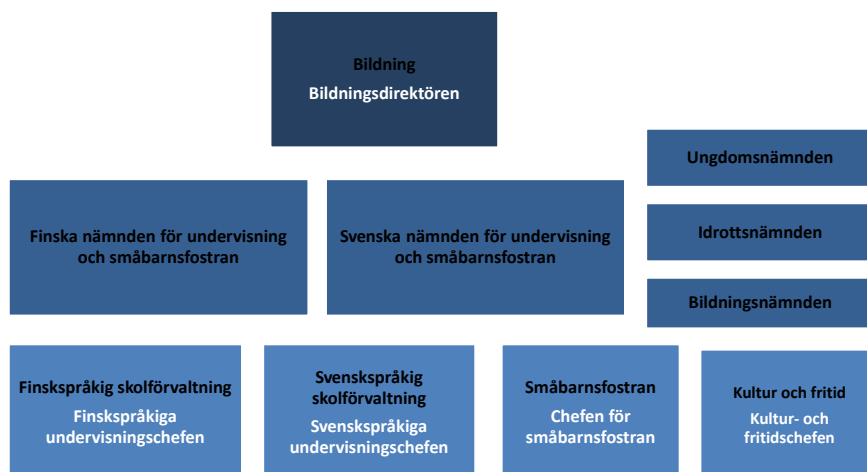

Bild 2: Förvaltningen inom småbarnsfostran i Grankulla

1.2 Starka rötter, bärande vingar – kommunala tyngdpunktsområden

Inom småbarnsfostran i Grankulla ställs barnets och familjens välmående i centrum. I den öppna familjeverksamheten, som riktar sig till barn som vårdas hemma, betonar man vikten av att stärka relationen mellan föräldern och barnet. Familjen erbjuds stöd vid behov, så att eventuella problem inte blir för stora eller hopar sig. Inom dagvården betonas också betydelsen av varma relationer: pedagogen stöder anknytningsrelationen mellan barnet och föräldrarna och bygger, genom att sensitivt möta varje barn, en trygg relation till barnet. Arbetet med att stärka familjen och ge ett tidigt stöd kännetecknar ett preventivt tankesätt.

Familjen är barnets viktigaste uppväxtmiljö. I fostringsgemenskapen (se kap. x) stöder föräldrarna och pedagogen på daghemmet tillsammans barnets tillväxt och utveckling. Inledningsfasen, då barnet inleder sin daghemsvård, är särskilt betydelsefull. För denna period finns en verksamhetsmodell som underlättar anpassningen till de ändrade vardagsrutinerna.

Barnets delaktighet är ett tyngdpunktsområde. Det betyder att den vuxna observerar och stöder barnets beredskap att kunna påverka. Påverkan innebär växelverkan, och sker genom att den vuxna lyssnar till barnet, tolkar signaler och svarar på barnets initiativ. Barnet har rätt att bli uppmärksammat som individ och samtidigt ha en känsla av att verka som en aktiv deltagare i verksamheten och som kan påverka i frågor som rör lek, måltider och deltagandet i verksamheten o.s.v. Då känner sig barnet accepterat, betydelsefullt och uppskattat.

På arbetsplatsen och inom den fostrande gemenskapen betonas en positiv inställning till att utveckla verksamheten. Det väsentliga är att personalen kan bedöma sitt eget och arbetsgemenskapens arbetssätt och handla utgående från detta. Barnträdgårdsläraren svarar för det pedagogiska ledarskapet i sin grupp.

Grankulla är en stad med en livaktig tvåspråkighet. Inom småbarnsfostran förstärks den positiva attityden till det andra inhemska språket och dess kulturformer. I alla svenskspråkiga daghem får barnen stifta bekantskap med det finska språket genom s.k. språkdusch. I de finskspråkiga daghemmen får barnen på motsvarande sätt lära känna det svenska språket. I språkbadsgruppen ges möjlighet till fördjupade kunskaper i det svenska språket.

1.3 De olika serviceformerna inom småbarnsfostran

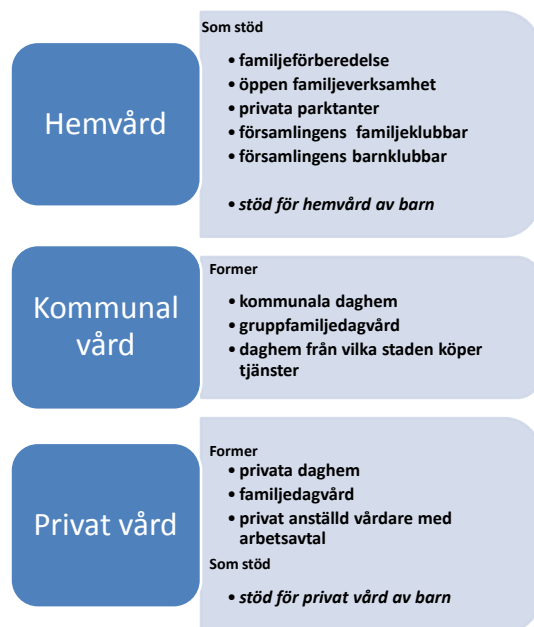

Bild 3: Småbarnsfostran och specialdagvården i Grankulla

Riktlinjer och målsättningar inom småbarnsfostran och specialdagvård i Grankulla förverkligas genom vård av barn i hemmet, de olika serviceformerna inom småbarnsfostran och de privata vårdformerna. Förutom med det **kommunala tillägget till stödet för hemvård av barn**, vill Grankulla också stöda hemvård av barn under tre år **med den öppna familjeverksamheten** som startade 2010. Det är en verksamhet som riktar sig till familjerna, den är avgiftsfri och inverkar inte på hemvårdsstödet storlek. Barnet kan delta i den öppna familjeverksamheten tillsammans med sin förälder eller med någon annan närstående. Målsättningen är att stödja föräldraskapet, stärka växelverkan mellan föräldern och barnet samt hjälpa familjer att knyta kontakter sinsemellan.

I enlighet med dagvårdslagen är målsättningen att stödja hemmet i dess uppgift att fostra barnet samt tillsammans med hemmet främja en balanserad utveckling av barnets personlighet. Dagvården erbjuder barnet en gynnsam tillväxtmiljö med kontinuerliga, trygga och varma människorelationer samt en verksamhet som mångsidigt stöder barnets utveckling.

Daghemmen är enspråkiga och dagvårdsplats beviljas enligt barnets modersmål. Barnskötare (närvårdare) har yrkesexamen. Skiftesvård erbjuds då detta krävs p.g.a. arbets- eller studierytmen i familjen (se kapitlet om skiftesvård). **Gruppfamiljedagvård** anordnas i anslutning till vissa finskspråkiga daghem.

Föräldrar som är i behov av tillfällig vård kan göra ett avtal med daghemmet om **tillfällig dagvård**. Denna kan beviljas i form av lekverksamhet (högst 2 h), deltid- eller heldagsvård. I allmänhet fortgår tillfällig dagvård för en tidsperiod av en dag upp till två veckor.

I Grankulla verkar också ett **språkbadsdaghem**, Grani Språkbud, som är ett tvåårigt språkbud som riktar sig till finskspråkiga barn i åldern 5-6 år. Den tvåspråkiga personalen talar svenska med barnet och daghemsmiljön är formad så att den stöder språkinläringen. Efter förskolan fortsätter barnet sin skolgång i det finskspråkiga lågstadiets, Mäntymäkiskolans, språkbudsklass.

Familjer bosatta i Grankulla kan använda sig av privata dagvårdsproducenter, med eventuella specialinriktningar, utan hänsyn till kommungränserna. Staden övervakar all privat dagvård inom sitt område. Privata dagvårdsproducenter är skyldiga att anmäla sin verksamhet till stadens chef för småbarnsfostran. I de **privata daghem**, som staden har avtal om köp av tjänster med, används samma ansökningsförfarande och samma avgifter som i stadens egna daghem.

Det finns en varierande tillgång på privata familjedagvårdare eller daghem utan köpavtal med staden. Det finns också möjlighet för familjen att anställa **en vårdare i arbetsavtalsförhållande**. För dessa vårdformer kan familjen ansöka om **stöd för privat vård av barn med kommundagvård** från FPA. I stadens lekpark drivs privat **parkverksamhet**. Verksamheten är tvåspråkig och riktar sig till barn i åldern 1-5 år. Dessutom anordnar **församlingen klubbverksamhet** för barn och föräldrar.

Alla barn under skolåldern har tillgång till olika former av specialdagvård som stöd för tillväxt och/eller då det är fråga om inlärningsvårigheter. Detta kan ske inom dagvården, eller initieras inom den öppna familjeverksamheten. Föräldrarna kan också ta kontakt direkt med den konsulterande specialbarntädgårdsläraren, vars kontaktuppgifter finns tillgängliga på www.kauniainen.fi eller kan nås via stadens växel.

2 Utgångspunkterna för småbarnsfostran

2.1 Fostringsmål

Barndomen har ett värde i sig, vilket betonas inom småbarnsfostran. Vidare månar man om barndomstiden och stöder barnet i dess utveckling som människa. Pedagogens uppgift är att se till att följande tre övergripande principer går före enskilda fostrings- och innehållsmål och vägleder småbarnsfostran på ett djupare plan:

- att främja personligt välbefinnande
- att stärka sådana beteendeformer och sätt att fungera som tar hänsyn till andra personer
- att stegvis öka barnens självständighet med beaktande av deras utvecklingsnivå.

Det centrala vid främjandet av barnets välbefinnande är att man respekterar dess individualitet och erbjuder varje barn unik vård och omsorg. Det är viktigt att barnet lär sig att ta hänsyn till och visa omtanke om andra. Målet är att barnet förhåller sig positivt till sig själv och andra människor samt olika kulturer och miljöer. Empati och djup förståelse kan utvecklas bara genom att barnet upplever att man lyssnar till det,

att barnet upplever förståelse och omvårdnad. Erfarenheter bildar en stabilare grund för barnets eget handlande än anvisningar.

Att gradvis öka barnets självständighet betyder att barnet i sin tillväxtprocess småningom lär sig att ta hand om sig själv och sina närmaste samt att fatta beslut och göra val som inverkar på dess liv. Att stödja självständigheten betyder att den vuxna först gör det som ska göras, sedan gör man det tillsammans, i den tredje fasen ser den vuxna på och visar sin uppskattning när barnet gör det, och i den fjärde fasen njuter barnet av att handla självständigt utan närvaro av en vuxen. Barnet kan ibland rätt länge behöva en vuxen som styr och hjälper att omsätta gemensamma erfarenheter i egna möjligheter.

2.2 Vad är småbarnsfostran?

Småbarnsfostran är en helhet där vård, fostran och undervisning går in i varandra. Dessa delområden har olika vikt beroende på barnens ålder och utvecklingsstadium och även i olika situationer. Exempelvis behövs det mer vård och omsorg när barnet blir trött. Ju mindre barnet är, desto viktigare är det att växla mellan famnen och leken. Till småbarnsfostran hör, förutom situationer som präglas av vård och växelverkan, lek, små uppgifter och annan verksamhet som är betecknande för ett barn.

Den vuxnas viktiga uppgift i småbarnsfostran är att vara närvarande som en människa som genom sin blotta existens skapar trygghet. När barnets grundläggande behov har tillgodosetts, kan barnet rikta sitt intresse till andra barn, till omgivningen och till aktiviteter. Ett barn som känner trygghet är fritt att uppleva glädje, att leka, utvecklas och lära sig nytt. Barnet upplever uppskattning och förståelse, och genom att vara i centrum för andras intresse upplever barnet sig som en källa till glädje, närhet och fröjd. Barnet blir bemött utgående från sina individuella behov, sin personlighet, sin familjekultur och sitt temperament. Barnet upplever sig som likvärdig oberoende av kön, social eller kulturell bakgrund, eller etnisk härkomst.

Målsättningen för småbarnsfostran är att främja barnets välbefinnande, tillväxt och inläring. Ju yngre barn det är frågan om, desto tätare är samarbetet inom småbarnsfostran. God och varm vård, fostran och undervisning bildar en helhet som främjar barnets utveckling av en positiv självbild, av interaktionsfärdigheter samt utvecklingen av tänkande och språk. En mekanisk växelverkan är inte tillräcklig, för att utveckla en människorelation som stöder utvecklingen behövs växelverkan som innehåller glädje och tillfredsställelse.

2.3 Varma relationer ger välbefinnande

Det viktigaste målet för småbarnsfostran är att främja barnets allsidiga välbefinnande vilket förutsätter att barnets behov identifieras och respekteras. Detta poängterar John Bowlby i sin anknytningsteori, enligt vilken anknytningen byggs upp av sex viktiga faktorer: 1) relationen är bestående eller fortgående, 2) anknytningen gäller en viss person, 3) relationen är emotionellt viktig, 4) syftet är att ha kontakt med en annan människa, 5) motvillig separation orsakar ångest, 6) typiskt är sökande efter trygghet, välbefinnande och tröst (Hughes 2011, 19).

Barnet knyter an till sin förälder under det första levnadsåret genom s.k. tidig växelverkan. Med tidig växelverkan avses all kommunikation utan verbalt betydelseinnehåll, såsom miner, gester, tonfall och rörelser. Denna icke-verbala kontakt i ett tidigt skede är den kraftigaste av de faktorer som bearbetar hjärnan, och den skapar möjligheter att uppleva, känna, tänka och tala. För utvecklingen av hjärnans känslfunktioner är det absolut viktigt att barnet får upplevelser av att någon befinner sig på samma våglängd, att någon når fram till en och förstår.

Den grundläggande tryggheten växer fram i vardagssituationer, när en förälder reagerar lyhört på babyns nöd med mjuk beröring, varm blick, öm röst och ömt tonfall. Delad glädje är också viktigt byggmaterial för anknytningsrelationen.

Ett barn kan utvecklas tryggt bara i nära växelverkan av bestående karaktär med en vuxen, i första hand föräldrarna och i andra hand vårdarna i småbarnsfostran. För barnet i dagvården är det av grundläggande betydelse att stödja föräldrarnas och barnets anknytningsrelation och skapa metoder (t.ex. modellen med egenvårdare) som hjälper barnet att också i dagvården bygga upp en viktig människorelation. Att stödja barnets och förälderns anknytningsrelation innebär bland annat att en sensitiv vuxen hjälper barnet att identifiera olika känslor som dyker upp under dagen.

Också goda kamratrelationer är viktiga för att barnet skall må bra. Pedagogen förbinder sig att stödja barnets relationer i gruppen så att barnet känner samhörighet och delaktighet. Då man isolerar barnet från gruppen påverkas samma delar i hjärnan som vid fysisk smärta, och skamkänslan ökar.

3 Småbarnsfostran i den öppna familjeverksamheten

Det är allmänt känt att en baby knyter an till de människor som är tidsmässigt tillräckligt mycket närvarande i dess liv under det första året. Därför är det viktigt att Grankulla erbjuder familjerna sådana ramar som den öppna familjeverksamheten, där barnet och föräldern tryggt kan leka och vara tillsammans och skapa sig ett nätverk av vänner.

Inom den öppna familjeverksamheten kan barn och vuxna träffas för att delta i ledd verksamhet eller fri samvaro. Föräldrarna kan påverka verksamhetens innehåll och delta i planeringen tillsammans med ledaren. Verksamheten leds av en barnträdgårdslärare och en medarbetare, och därtill har en del av stadens familjehandledares arbetstid reserverats för öppen familjeverksamhet.

Barnet kan delta i den öppna familjeverksamheten antingen med en förälder eller till exempel med en far-/morförälder eller med sin dagvårdare. Förstföderskor i Grankulla bekantar sig med den öppna familjeverksamheten, när de deltar i utvidgad familjeförberedelse, där de fyra träffarna efter barnets födelse ordnas i den öppna familjeverksamhetens lokal.

På samma sätt som den nyfödda babyn står också föräldrarna inför en ny utvecklingsuppgift när de ska börja bygga upp relationen till sitt barn. Föräldrarna har möjlighet att diskutera olika frågor, även ett tillsynes litet bekymmer, med ledarna i den öppna familjeverksamheten. Ledarna har sakkunskap om undersöknings- och vårdmetoder som gäller tidig växelverkan. De kan klarlägga läget och hjälpa familjen vidare i dess krävande uppgift. Den öppna familjeverksamheten samarbetar också med andra aktörer som jobbar med barnfamiljer i Grankulla. På det viset skapar man en trygg bas för det lilla barnet. Den öppna familjeverksamheten stöder barnets och den vuxnas anknytningsrelation och samvaro, och ökar familjens kraftresurser och välbefinnande.

4 Småbarnsfostran i daghemmet

4.1 *Dagvården inleds*

Forskningen har ökat kunskapen om hur ett barn kan skyddas mot alltför starka störningsfaktorer vid en separation. Inom dagvården kan man bättre stödja relationen mellan föräldern och barnet och kontinuiteten i denna, då fostrarna på daghemmet är införstådda med vad det innebär att börja i dagvård och hur föräldern och barnet ännu är utvecklingsmässigt beroende av varandra på ett djupt plan. Ju yngre barnet är, desto viktigare är det att satsa på denna inledningsfas. I fråga om ett äldre barn tillämpas samma principer med hänsyn till barnets individuella behov.

Inom småbarnsfostran är det viktigt att barnet har möjlighet till växelverkan med en vuxen som är tillräckligt samstämd med barnet på det emotionella planet, förmår hålla honom eller henne i tankarna och hantera barnets och föräldrarnas känslor särskilt i den inledande fasen. Vår kultur går för långt i förhållandet av förmågan att klara sig på egen hand, och man ser inte det stora behov av närhet som hör till människans natur. Pedagogerna i småbarnsfostran inser att en utveckling mot äkta självständighet kräver att barnet också får vara litet och hjälplöst. Barnet behöver stöd för att utvecklas till självständighet, och får inte skuffas ut för att stå på egna ben.

Barnet får en egen vuxen på daghemmet, som det kan ty sig till under dagen och från dag till dag. Då barnet börjar i dagvård innebär det en separation från det primära anknytningsobjektet, nämligen föräldern. Känslan av separation är stark och kan t.o.m. vara ångestväckande. Egenvårdarens, och de övriga fostrarnas, relation till barnet och till barnets föräldrar hjälper barnet att hantera de känslor separationen väcker. Närheten till egenvårdarens famn och vårdarens förmåga att tolka även de ordlösa signalerna är av stor betydelse också för barnets förmåga att hantera liknande situationer i framtiden.

Barnets separationsångest kan uttrycka sig som rädsla, sorg, ilska, undandragande beteende, matvägran, tafatthet, insomningsproblem samt en tendens att slåss och bitas. Efter separation känner barnet behov av att berätta hur det var att bli lämnad; detta kan ske till exempel genom att de vänder bort ansiktet från föräldern när de blir hämtade eller får ett raseriutbrott. På det sättet uttrycker det hur separationen kändes under dagen. Barnet kan ha ett starkt behov att fungera i sin egen takt efter den stramt inrutade dagen på daghemmet. Barnet behöver kanske genast få leka med föräldern, och föräldrarnas närvaro och deltagande i leken är absolut viktiga för barnet. Barnet kan också kraftigt uttrycka sina negativa känslor efter separationen, och längtar efter att få vara i famnen och "leka baby" för att samla krafter.

För den inledande fasen i dagvård har Grankulla en modell för "mjuklandning", som innebär ett lyhört arbetssätt för att lindra barnets och föräldrarnas känslor vid separationen. I modellen ingår ett hembesök innan dagvården inleds och att föräldern är med barnet på daghemmet de två första veckorna för att bägge två skall få erfara den nya världen tillsammans. Egenvårdaren är i tät kontakt med barnet och föräldern för att bilda sig en uppfattning om hemmets goda vådrutiner. Vårdarens kännedom om dessa tillämpas så att barnets stress minskar i den nya situationen.

4.1.1 Daghemmet kommer till hjälp – mjuklandningen och egenvårdarmodellen

Daghemmet utser en egenvårdare för barnet då dagvården inleds. Egenvårdaren står i nära kontakt med sina "egna" barn i daghemmets vardag och egenvårdaren är föräldrarnas egen kontaktperson på daghemmet. Pedagogen kan ha 4-7 barn i sin egenvård.

Innan barnet börjar i dagvård träffas föräldrarna och vårdaren en gång på daghemmet utan barnet, och den egenvårdare som daghemmet utsett gör sedan ett hembesök hos familjen. Dagvården inleds med en mjuklandning på två veckor, och då håller sig egenvårdaren nära barnet och föräldern för att fånga upp barnets signaler, även de icke-verbala, samt uppleva stämningen i samvaron mellan föräldern och barnet. Efter att ha fått insyn i den unika relationen mellan det här barnet och den här föräldern kan egenvårdaren bättre stödja barnet och föräldern i separationen.

I den inledande fasen talar egenvårdaren mycket om föräldrarna med barnet under dagen och stöder på det sättet anknytningsförhållandet mellan barnet och föräldern. Man kan vid behov också ringa upp föräldrarna för att barnet under separationen ska få en känsla av kontinuitet i relationen till föräldrarna. Ett litet barn kan hålla minnet av föräldrarna i tankarna bara en kort stund, och därför hör det till egenvårdarens uppgifter att förstärka minnet genom att prata om mamma/föräldern i olika situationer för att stödja den primära anknytningsrelationen: "Jag märker att du saknar mamma. Mamma funderar säkert också på hur du har det. Mamma kommer och hämtar dig på eftermiddagen, och då ska vi tillsammans berätta det här för henne."

Barnet har rätt att känna saknad. När barnet ger uttryck för sina känslor, är det viktigt att fostrarna kan dela dem med barnet och uttrycka detta med ett ömt tonfall, en tröstande beröring och en varm blick. Barn behöver tid för bearbetning av sina känslor. Den vuxna förbigår inte barnets känsla genom att rikta uppmärksamheten till någonting annat. Man försöker inte utplåna svåra känslor, barnet skall ges möjlighet att gradvis få dem under kontroll så att saknaden, rädslan eller ilskan inte mer överskrider barnets tolerans.

Till exempel svårigheter vid matbordet eller när det är sovdags kan vara ett tecken på att barnet upplevt något som inte blivit bearbetat och som i detta kräver hjälp av en vuxen. I den inledande fasen i dagvården är det viktigt att dagarna är likadana och att den grundläggande vården utgör den väsentligaste delen av dagsprogrammet. Personalen förbereder barnet och föräldrarna omsorgsfullt på förändringar som rör barnets vård. Det är t.ex. viktigt att berätta om egenvårdarens frånvaro, och att berätta vem som kommer att vara med barnet under frånvaron. Egenvårdaren berättar för de övriga medlemmarna i teamet om sina erfarenheter hur det är bra att fungera med detta barn.

På daghemmet används olika minnessaker (foton, plagg med föräldradoft, mjukisdjur osv.) och tröstsaker (napp, trasa osv.) för att sänka barnets stressnivå. När egenvårdaren lär sig av barnets och förälderns relation vad som tröstar barnet, kan man tänka ut sådant stöd som passar för just detta barn. Tröstsakerna är i bruk under hela dagen.

Stressnivån kan vara hög också hos barn som inte uttrycker sina känslor t.ex. genom att gråta. Fungerande egenvårdarskap särskilt under dagens övergångssituationer sänker avsevärt barnets stressnivå. Det är också bra att ha en lugn stund i början och slutet av dagen.

Föräldrarna är alltid välkomna till daghemmet. Särskilt när det gäller små barn är separationen svår för föräldrarna, vårdaren förstår även föräldrarnas känslor och kan uttala dem. När separationen gör ont, vill föräldrarna ofta förneka sina egna svåra känslor såsom skuld känslan. En förälder som kan acceptera och bearbeta sina egna känslor har lättare att hjälpa sitt barn med dess svåra känslor. Föräldrarna måste få

Grankullas plan för småbarnsfostran

höra i detalj om barnets känslor, lekar mm., för då känner de att personalen talar om just deras barn. Egenvårdaren, som har följt barnet intensivt under dagen, kan bäst ge denna information.

De ovan beskrivna principerna angående mjuklandning och egenvårdare är desto mer centrala, ju mindre barnet är som börjar i dagvård. Samma principer tillämpas också för äldre barn, utgående från barnets individuella behov.

Mjuklandningen är viktig, inte bara när barnet inleder sin dagvård, utan också då barnet byter grupp. Ofta kan en vårdare följa med barnet/barnen till den nya gruppen. Om det inte går att förverkliga, planerar vårdarna en lösning som passar in i vardagen så att barnet småningom får vänja sig vid den nya gruppen och dess rutiner och personal. Övergången blir trygg för barnet: först besöker barnet och vårdaren den nya gruppen så att de t.ex. äter morgonmål tillsammans där, och sedan gör de allt tätare besök i gruppen i anknytning till olika rutiner som hör till den nya gruppens vardag. Också föräldrarnas stöd är viktigt då barnet skall vänja sig vid en ny grupp.

Att börja i dagvård

1. Beslut om dagvårdsplats till familjen
  - bifoga broschyren "Ditt barn börjar i dagvård"
  - samtidigt utser man på daghemmet en egenvårdare åt barnet (lista över egenvårdare hos föreståndaren)
2. Föräldrarna meddelar föreståndaren att de tar emot platsen. Föreståndaren berättar om systemet med egenvårdare och mjuklandning (varaktighet, tidsschema) samt ber föräldrarna kontakta gruppen/egenvårdaren.
3. Egenvårdaren bjuder in föräldrarna på besök på daghemmet, och meddelar föräldrarna att detta besök sker utan barnet.
4. Föräldrarnas besök på daghemmet:
  - Egenvårdaren presenterar daghemmet och personalen.
  - Diskussion utgående från blanketten "Hembesök i dagvården".
  - Överenskommelse om hembesök och mjuklandning.
5. Hembesök hos barnet
  - Avsikten är att bekanta sig med barnet och observera hur föräldrarna och barnet umgås tillsammans.
6. Barnet besöker daghemmet tillsammans med föräldrarna.
7. Mjuklandning innan den egentliga dagvården inleds
8. Barnet börjar i dagvård
  - Avgiften debiteras från den dag då barnet är första gången på dagis utan föräldrar.

Mjuklandningen

- Med mjuklandning avses att familjen och barnet bekantar sig med vardagen på daghemmet under vägledning av egenvårdaren.
- Mjuklandningen börjar med kortare besök (t.ex. 2 timmar) och tiden förlängs så småningom. Egenvårdaren är på plats och kommer överens med föräldrarna om besöken och utgår då från sina egna arbetstider och barnets anpassningsförmåga.
- Föräldrarna uppmuntras att i början vara aktiva med barnet för att småningom dra sig tillbaka och inta en observatörsroll.
- Under mjuklandningen är det ännu viktigare än annars att skötarna är sensitiva. Sk. *minnesting* och tröstsaker (se textavsnittet om att börja i dagvård) kan vara till hjälp för barnet.

4.2 Vårdaren/pedagogen i småbarnsfostran

I en daghemsgrupp arbetar 1 – 2 barnträdgårdslärare och 1 – 2 barnskötare beroende på barnens antal och ålder. Barnträdgårdsläraren har högskoleexamen som ger barnträdgårdsläraryrkesbehörighet eller alternativt yrkeshögskoleexamen med studier inom småbarnsfostran. Behörigheten kan även grundas på en tidigare barnträdgårdsläraryrkesexamen på institutnivå. Barnskötarens yrkesbenämning är närvårdare, och den baseras på yrkesstudier. I en gruppfamiljedagvårdsgrupp arbetar två familjedagvårdare som inte behöver ha studier inom branschen.

Den fostrande gemenskapen på daghemmet leds av daghemsföreståndaren, och barnträdgårdsläraren svarar för den pedagogiska planeringen av verksamheten i gruppen. En kunnig och utvecklingsinriktad fostrande gemenskap är av stor betydelse för en kvalitativ småbarnsfostran. En personal som är yrkeskunnig och engagerad har en stark känsla för hur man handlar på ett pedagogiskt riktigt sätt i olika situationer. Yrkes- och vidareutbildning samt erfarenhet utgör grunden för kunnandet. Den etiska och yrkesmässiga grunden för verksamheten förstärks då personalen gemensamt kan reflektera över sitt eget arbete, med fokus inställt på barnets bästa. Också litteraturstudier stärker yrkeskunnandet.

En god pedagog frågar sig då och då: "kan jag lägga fostrings- undervisningsuppgiften åt sidan för en stund och fokusera på det viktigaste – att bygga upp en mänsklig relation?" Ju yngre barn det är frågan om, desto viktigare är vårdarens förmåga till sensitivitet, till anknytning och förmåga att visa sin tillgivenhet dvs närhet. Barnets välbefinnande bygger på en trygg anknytningsrelation, där det väsentliga är att barnet känner att det får tröst då det behövs. Pedagogen beaktar barnets rytm i sin egen verksamhet.

Sensitivitet, eller känslighet och lyhördhet, innebär en förmåga att uppfatta barnets tankar, föreställningar och känslor, också i en ordlös kommunikation, och tolka dessa ur en psykologisk och social synvinkel. En engagerad vuxen är närvarande och mottaglig för de signaler barnet sänder. Den vuxna visar intresse och empati, och kontakten till barnet byggs upp genom att sätta ord på barnets svåra och undertryckta känslor med ett tonfall och en rytm som är anpassad till barnets känsla. Den vuxna kan säga t.ex. såhär: "Nu känner du dej väldigt rastlös och det märker jag verkligen. Det känns säkert jobbigt för dej, men ingen fara – jag hjälper dej och vi klarar säkert av det här tillsammans." Emotionell växelverkan innebär att uppleva tillsammans, en gemensam erfarenhet delas genom ansiktsuttryck, gester och tonfall, inte enbart genom tankar och ord.

Förutom känslan av gemenskap som ger trygghet och känslan av förutsägbarhet, är lekfullhet en viktig del av fostran. Glädje, skoj och en lämplig dos av överraskningar livar upp vardagen.

Professionalism kännetecknas av förmågan att behandla ett barn med respekt och värme. Då den vuxna visar att barnet är underbart, upplever barnet sig som underbart – vårt sätt att tänka på och tala om barnet påverkar barnets jaguppfattning. Den vuxna undviker att fostra barnet till mekanisk lydighet, att kommendera barnet och att använda isolering från gruppen som straffmetod. För barnet är isolering en våldsam erfarenhet, som dessutom ger ett tvivelaktigt budskap till de övriga barnen i gruppen: den som har det svårt får inte hjälp utan flyttas åt sidan.

I konfliktsituationer behövs påhittighet och flexibilitet. Lösningar finns då man, istället för att söka "den skyldiga" och en lämplig bestraffning, granskar situationen med intresse och empati.

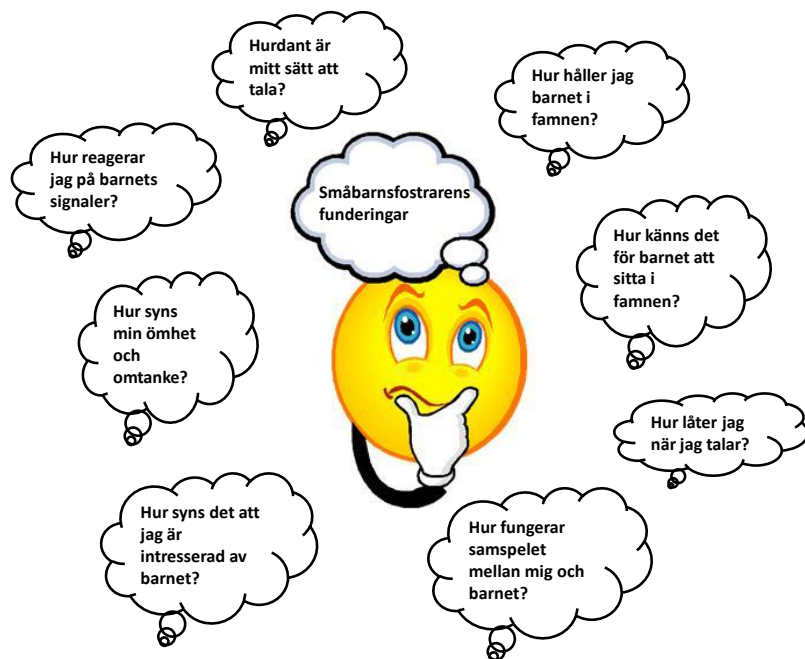

Bild 4: Småbarnspedagogens funderingar

Pedagogen respekterar barnets och föräldrarnas erfarenheter. Barnet kan uppfatta en situation annorlunda än en vuxen, men barnets upplevelse är den sanna för barnet, och det är bra att den vuxna lyssnar lyhört.

I relationen till föräldrarna vågar pedagogen ta upp också svåra frågor, med förståelse för hur ömtåliga föräldrarna är i en situation som rör deras eget barn. Pedagogen försöker inte skydda föräldern från att känna skuld och oro genom att inte berätta om barnets stora sorg och saknad under dagen. Ett litet barn har inte förmågan att själv berätta hur det känns för sina föräldrar, och därför hjälper pedagogen föräldrarna att förstå dessa känslor. Då föräldrarna delges det som ur barnets synvinkel är det viktigaste och väsentligaste, kan de också hjälpa barnet att bearbeta händelser och ge tröst.

För att göra det möjligt att varsebli riskfaktorer i ett tidigt skede och därmed kunna anvisa till olika stödformer, behövs kurage och ett intensivt samarbete mellan föräldrar och personal som grundar sig på fostringsgemenskap (se kapitlet om fostringsgemenskap) och respekt.

4.3 Dagvårdsmiljön

Dagvårdsmiljön är uppbyggd av olika fysiska, psykiska och sociala faktorer. Främst betonas trygghet och säkerhet på daghemmet, dagvården i Grankulla har en egen säkerhetsplan. Dess syfte är att förebygga olyckshändelser och riskfyllda situationer och ge verktyg och metoder till detta. Barnen är försäkrade under dagvårdsdagen.

Till den fysiska miljön hör byggnaden och dess omgivning samt olika slags material och utrustning. Den vuxna bedömer emellanåt hur daghemsmiljön ser ut, låter och känns ur barnets synvinkel – på låg höjd och på golvnivå.

En miljö som inspirerar till lek och inläring väcker intresse, experimentlust och nyfikenhet och sporrar barnet att uttrycka sig själv. Planeringen av dagvårdsmiljön beaktar både funktionella och estetiska synpunkter. Barnet kan medverka vid planeringen av lokaler och redskap inom ramen för olika tema och innehåll i verksamheten. En god planering kan underlätta smågruppsverksamhet av olika slag och inverka på växelverkan mellan barn, pedagog och föräldrar. En välplanerad miljö uppmuntrar till verksamhet i små grupper där alla har möjlighet att delta i diskussionen och det sociala samspelet. En harmonisk och strukturerad omgivning kan inverka lugnande på ett barn som upplever kaos i sitt sinne.

I Grankulla erbjuder daghemmets omgivning på mångahanda möjligheter till aktiviteter utanför daghemmets egen gård. Vandringar i naturen för att följa med olika fenomen och årstidernas växlingar är en berikande del av småbarnsfostran. I en kommun av Grankullas storlek är det naturligt att stödja sig på sociala nätverk. Fostrarna uppmuntrar föräldrarna att lära känna varann, och till olika slag av gemensam samvaro.

Den psykiska och sociala säkerheten bygger på en klar struktur och en positiv atmosfär. Småbarnsfostran i Grankulla använder sig av en särskild plan för detta: "Plan för att stödja en trygg växelverkan och ingripa i mobbning inom småbarnsfostran i Grankulla"

Känslan av trygg samvaro i gruppen grundläggs då olika samarbetsformer används för att barn och vuxna ska lära känna varann, t.ex. genom olika former av smågruppsverksamhet. En styrd smågruppsverksamhet ger möjlighet att uppmuntra och stödja kamratkontakter som inte uppstår spontant. Kontakten mellan barnet och den vuxna förstärks då den vuxna på ett naturligt sätt lyssnar och visar värme och intresse för barnet. Ett barn som själv fått erfara respekt av andra har också förmågan att i kamratgruppen visa andra respekt. Välbekanta rutiner ger trygghet och dagen en klar struktur. Olika överföringssituationer blir lugnare då de sker i små grupper.

Atmosfären förbättras påtagligt då barnets sociala och känslomässiga förmåga får stöd. I de svenskspråkiga daghemmen i Grankulla används StegVis för barn i ålder 4-6 år och Start för barn i ålder 1-3 år. Dessa program övar upp förmågan till empati, känsloreglering och problemlösning. I samlingsstunder diskuteras olika situationer då dessa förmågor behövs. I vardagen lyfts samma ämnen upp och ett önskat beteende förstärks genom ett positivt gensvar. I samspeksgrupper får barnet känna sig ompysslat och att någon bryr sig om.

Förhindrandet av förekomsten av mobbning vilar på alla medlemmar i personalen. Mobbning innebär direkt eller indirekt maktutövning, eller manipulering, som kränker barnets eller den vuxnas integritet. Utövaren kan vara ett barn, en vuxen eller en vuxen utanför arbetsgemenskapen.

Information om dels hur en positiv växelverkan stöds och dels hur mobbning kan förekomma, förebyggas och åtgärdas inom småbarnsfostran förmedlas barnet, föräldrarna och personalen. Information om mobbningsfall, då sådant förekommer, ges till berörda föräldrar, daghemmets föreståndare och den konsulterande specialbarntvårdsläraren. Personalen ansvarar för att fallet utreds på ett tillfredsställande sätt.

4.4 Barnet gläds över att lära sig

Det är viktigt att småbarnsfostran skapar en positiv inställning till inläring hos barnet. Trygga människorelationer är grunden för god inläring. Pedagogens engagemang i barnets fostran och inläring uttrycker sig som lyhördhet för barnets känslolägen och emotionella välbefinnande. Pedagogen lyssnar till barnets signaler, observerar vad som händer i omgivningen, stöder sig på sin pedagogiska känsla och verkar på ett pedagogiskt riktigt sätt i olika situationer. En god pedagog tillgodogör sig olika situationer för

inläring och kontakt genom öppen och ärlig diskussion med barnet. Pedagoger ger barnet möjlighet att ta initiativ, välja vad det vill göra, utforska, göra slutledningar och uttrycka sina tankar genom att ofta upprepa: "det var intressant, berätta mera". Pedagoger stöder barnets metakognitiva tänkande genom att visa intresse för hurdana tankeprocesser som styr barnets handlande. Resultatet av slutledningsprocessen berättar inte alltid om utvecklingen av barnets tänkande. Genom att fråga "hur gör du det här?", "vad är det som hjälper dig i den här uppgiften" riktar pedagoger sitt intresse inte bara mot den språkliga prestationen utan också mot barnets inre tankearbete. Genom att följa tankeprocessen kan pedagoger också lättare observera eventuella inlärningsproblem. Enkelt uttryckt handlar det om att uppmuntra barnet att reflektera och tänka högt och inte enbart att öva upp mekaniska färdigheter. Pedagoger bidrar till utvecklingen av barnets metakognitiva färdigheter också t.ex. genom att berätta för barnet om dagens gång och fråga vad barnet självt tänker om olika saker och genom att öppna sina egna tankar och idéer som genom att berätta om sina egna planer.

Barnet är till sin natur nyfiskt: det vill lära sig nytt samt återgå till och upprepa det redan bekanta. Lärandet är för barnet en helgjuten upplevelse och bygger mer på erfarenhet, försök och misstag än överföring av ny information. Överslätande kommentarer från vuxna – i stil med "sånt händer", "det gör ingenting" och "misstag händer oss alla" – minskar barnets prestationspress. När barnet inser att också andra gör tabbar, delas känslan av att ha misslyckats med andra, vilket minskar känslan av skam och skuld. Att dela "dåliga" saker med andra i en grupp är ett, ur gruppdynamisk synpunkt, ypperligt sätt att förebygga syndabocksfenomenet, höja motivationen att lära nytt och minska rädslan för att misslyckas. Barnet övar upp och lär sig olika färdigheter och använder alla sinnen för att ta till sig de nya saker som det ställs inför. I växelverkan med omgivningen sammankopplar barnet olika saker och situationer med sin egen erfarenhetsfär, sina känslor och sitt begreppssystem. Barnet lär sig bäst när det är aktivt och intresserat, inte när det sitter stilla.

4.5 Barnets sätt att fungera

Att leka, röra på sig, utforska, undersöka och att uttrycka sig inom konstens olika områden är karakteristiska sätt för barnet att fungera och tänka. Aktiviteter som barnet tycker om stärker barnets välbefinnande, självkänsla och möjligheter till delaktighet. När pedagoger umgås och pratar med barnet samt iakttar barnets aktiviteter, får pedagoger inblick i barnets inre värld. Genom att pedagoger berättar om barnets lekar och vad barnet sagt under dagen, har föräldrarna möjlighet att bättre lära känna de tankar, känslor och lekar som fyller barnets daghemsvärld.

4.5.1 Leken

4.5.1.1 Den fostrande gemenskapens stöd för leken

Barnets goda och intensiva lek bygger på pedagogers färdigheter i tidig växelverkan. En vuxen som stöder leken observerar barnets miner, gester, tonfall, humör och initiativ. Den vuxna följer emellanåt barnets initiativ under en längre tid. Pedagoger deltar i växelverkan på ett ändamålsenligt och sensitivt sätt, t.ex. med en beröring, och berikar leken med sina kreativa idéer, men låter alltid barnet bestämma takten. Pedagogers omtänksamma blick, mjuka tonfall, positiva humör och energi stärker barnets iver att leka och uttrycka sig. Leken kan inte styras genom att ge order, direktiv eller genom att undervisa barnet i något. Ibland är det ändå viktigt att skapa olika modeller för leken åt ett barn vars lekfärdigheter ännu inte har utvecklats. Som bäst är leken ett samspel, som en dans, fylld av entusiasm och glädje.

Leken hör till de få sammanhang där barnet får härska och njuta av sina prestationer utan störande regler och begränsningar. Den vuxna visar intresse genom att beskriva vad som händer och komma med uppmuntrande kommentarer. Det här främjar också språkutvecklingen. Det är bäst att begränsa antalet frågor, för de kan förvirra barnet och bryta lekens förtrollning.

Även äldre barn behöver en vuxen med i leken. Den instinkt som styr barnet till kreativ lek tynar bort småningom, om inte den vuxna hjälper leken att utvecklas vidare. Undersökningar visar tydligt att barnet blir mer kreativt och har färre beteendestörningar, om en vuxen deltar i dess fantasilekar då barnet är litet (Webster-Stratton 2006, 29). Av pedagogen krävs förmåga att tillgodogöra sig kamratgruppen för att utveckla barnets lek. Uppmuntrande kommentarer stöder barnets vänskapsrelationer och sociala färdigheter, till exempel: "Vad du är vänlig när du delar med dig av klossarna och väntar på din tur." eller "Det var vänligt gjort av dig." I gruppen löser pedagogen olika slags konflikter genom att lyssna till barnets behov och respektera dem. Detta även om det inte alltid är möjligt att uppfylla barnets önskningar, till exempel: "Jag ser att du gärna vill ta den och den är säkert viktig för dig, men nu är det Siris tur att få den."

4.5.1.2 Daghemmet som lekmiljö

För lyckad lek är det viktigt att medvetet bygga upp och utveckla lekmiljön. Vid uppbyggandet av en rik lekmiljö stöder sig fostrarna på sin sakkunskap om lekens utvecklingsfaser och dagens lekkultur. Leksituationerna bearbetas utgående från barnens aktuella intressen.

Vid planeringen av såväl inomhus- som utomhusmiljön beaktar man barnets ålder och utveckling samt de krav på tid, utrymme och utrustning som olika lekar ställer. Redskapen bör vara mångsidiga och varierbara, och finnas i tillräcklig mängd. I mån av möjlighet kan lekmiljön sträcka sig ut i naturen och närmiljön.

4.5.1.3 Samspelslekgrupper

Samspelslekar i grupp är en interaktiv, vårdande och rehabiliterande metod, som används i småbarnsfostran. För att kunna använda metoden krävs en särskild skolning som har sin teoretiska grund i Grupptheraplaymetoden. Verksamheten består av i förväg planerade lekar och aktiviteter dels för barn och vuxna tillsammans, dels för en barngrupp. Syftet är att erbjuda utmaningar, tillfällen att lyckas, positiv växelverkan och uppmuntran. Träffarna är regelbundna och sker i på förhand fastställda barngrupper.

Målet med samspelslekarna är att ge barnet möjlighet att bygga upp goda kontakter med såväl vuxna som andra barn. Lekarna lämpar sig för alla barn, oberoende av om barnet har särskilda utmaningar i fråga om utveckling, beteende eller känsloliv. Barn med olika behov gagnas av denna typ av verksamhet.

4.6 Språkets betydelse i småbarnsfostran

Eftersom språket är både föremål och redskap för inläring, behövs det i samtliga innehåll. Därför ingår språket inte som en skild inriktning i planen. Språket genomsyrar barnets vardag och inläring.

Ett litet barn är från första början intresserat av sin omgivning och bygger sin uppfattning om den omgivande världen och sin plats i den med hjälp av språket. Med tanke på den språkliga utvecklingen är det viktigt att man pratar med barnet. Ju yngre barnet är, desto större är dess betydelse. Även om barnet ännu inte pratar, utvecklas dess språk i denna samverkan. Förmågan att skilja på språkljud utvecklas redan på fosterstadiet. En nyfödd kan skilja på en obekant röst och en röst den hört under de sista sex veckorna före födseln (Sajaniemi 2001, 21).

I den tidiga barndomen ger barnet uttryck för vad det vill på ett helhetsbetonat sätt med hjälp av gester, miner och rörelser. Ett litet barn behöver en pedagog som känner till och är känslig för barnets individuella sätt att kommunicera. Pedagogen lever sig in i barnets kontaktinitiativ och reagerar utan dröjsmål och i barnets takt samt uppmuntrar till växelverkan. Samtidigt stärker pedagogen barnets självkänsla och positiva jagbild. Inläring med koppling till språket hänger samman med känsloupplevelser, och detta inverkar i sin tur på barnets inlärningsmotivation.

Språket är av största betydelse när barnet utvecklar sina tankefunktioner och sin kommunikation. Känslighet och mottaglighet hos pedagogen i den tidiga interaktionen stöder utvecklingen av goda språkliga färdigheter senare i livet och förebygger inläringssvårigheter. Känslighet går ut på att den vuxna uppfattar även icke-verbala signaler och behov. I denna växelverkan är den vuxna aktiv på ett lämpligt sätt, undviker att vara för påträngande, för kontrollerande och utan att kommendera.

När barnet växer upp, förstärks språkets betydelse för tankefunktionerna ytterligare: språket anknyter till problemlösning, logiskt tänkande och föreställningsförmåga.

Den vuxna visar intresse för barnets tankeprocess ("att tänka högt") och uppmuntrar den. Språkliga färdigheter utgör grunden för inläring, och därför är det viktigt att tidigt identifiera svårigheter med språket. Intensifierat stöd för språkutvecklingen och växelverkan inleds i samarbete med föräldrarna och genast när oron vaknar.

I samband med de dagliga rutinerna lär sig barnet det språk som behövs i olika situationer. För att stärka språkutvecklingen är pedagogen i ett gott fungerande samspel med barnet och använder aktivt situationsrelaterade uttryck bl.a. i samband med basvården. När barnet växer upp använder det språket alltmer i leken, både för att beskriva lekprocessen och för att hantera sina relationer. Den vuxna stöder utvecklingen av språket, leken och växelverkan genom att aktivt delta i leken och ytterligare berika barnets språk- och tankevärld. Språkinläringen är en skapande process där härmandet spelar en viktig roll på gott och ont.

Samspelslekar, dikter, berättelser och sagor är betydelsefulla för barnets språkliga utveckling. I det lilla barnets språkutveckling intar upprepningen en central roll. Barnet har en naturlig benägenhet att leka med ord. Ramsor och nonsensord styr barnets uppmärksamhet från betydelsen till formen och tränar den språkliga medvetenheten. Barn tycker också om berättelser. Berättelser som barnet själv hittar på stärker barnets tro på sig själv.

Olika slag av litteratur har en given plats i barnets värld. Litteraturen hjälper barnet att förstå saker och händelser i omvärlden och visar på språkets rikedom. Insikten om det skrivna språket utvecklas när barnet får höra mängder av olika texter: även annan litteratur än god barnlitteratur. På det sättet lär sig barnet att språket kan användas på olika sätt (Nurmilaakso & Välimäki 2011, 4).

Media i olika former hör till barnets värld. Internet har utvecklats under de senaste åren och erbjuder material som stöder den språkliga utvecklingen och medvetenheten. Pedagogerna följer med sin tid för att kunna dela barnets och familjens erfarenheter i medievärlden.

De vuxnas hjälp är oersättlig då barnet skall strukturera observationer och miljöer, lära sig ett mångsidigare språkbruk och utveckla uttrycks- och koncentrationsförmågan. Barnet behöver en stimulerande och aktiv uppväxtmiljö som stöder språkutvecklingen och där barnet får ta del av både talat och skrivet språk. Det viktigaste för språkinläringen är ändå den emotionella kontakten mellan barnet och den vuxna.

I Grankulla kännetecknas den språkliga miljön av en stark tvåspråkig kultur. Barnet vänjer sig tidigt vid att höra både finska och svenska. Inom småbarnsfostran bidrar vi till det tvåspråkiga klimatet med hjälp av

språkduschar. Barn, över 3 år, bekantar sig med det andra inhemska språket genom olika metoder på daghemmen. Tillvägagångssättet kan vara smågruppsverksamhet där man använder sig av rim, ramsor, sånger eller återkommande användning av olika vardagsord i vissa situationer, t.ex. tack för maten, varsågod. Syftet är att väcka intresse för och nyfikenhet gentemot språket.

4.6.1 Barnets stödbehov vad beträffar språkutvecklingen

Då svårigheter med språket och inläringen upptäcks i ett tidigt skede är det möjligt att stödja barnet med de medel som småbarnsfostran har till förfogande, och på det sättet förebygga inlärningssvårigheter i skolåldern. Läs- och skrivsvårigheter grundar sig i allmänhet på en fonologisk störning eller/och på svårigheter som gäller snabb benämning. Då problemområdet är fastställt kan man rikta in de rätta stödmetoderna. Enligt Lyytinen (2008) kan man urskilja tecken som förebådar eventuella läs- och skrivsvårigheter redan hos barn i 2–3 års ålder. Dessa kan t.ex. vara svårighet att urskilja olika språkljud, motoriska svårigheter eller bristande ordförråd och felaktiga böjningsformer. Föräldrarnas redogörelse för eventuella egna läs- och skrivsvårigheter ger värdefulla upplysningar. Det är av stor betydelse att varje barn som behöver stöd har tillgång till detta oberoende av en formell utredningsprocess.

Det är skäl att uppmärksamma barn som vid två års ålder knappast alls producerar ord, s.k. "late talkers". Hälften av dessa barn uppnår en åldersenlig nivå under det följande året, men hos en del av barnen är problemen med språket av mer bestående karaktär. Vad barn med en väldigt knapp ordproduktion beträffar kan man använda sig av olika metoder för tidig växelverkan och på det sättet ge barnet tillräckligt stöd inom småbarnsfostran.

Småbarnsfostran stöder barnets språkliga utveckling med olika pedagogiska metoder såsom lekar, spel, sagor, rörelse, musik och sång. Pedagogens positiva och entusiastiska vägledning har speciellt stor betydelse för barn som har särskilda svårigheter med språkutvecklingen. Träningen går inte ut på att ändra barnets kognitiva funktioner, utan man accepterar att en del barn har funktionsbegränsningar. För att stödja barnets utveckling kan man forma miljön (ljud, onödiga distraherande faktorer) med hänsyn till barnets behov, använda sig av olika pedagogiska metoder, ompröva förväntningar som riktas mot barnet och dess prestationer samt hjälpa barnet att utveckla färdigheter och strategier för att kompensera bristfälliga färdigheter. Samarbetet med föräldrarna är av central betydelse då det gäller ett litet barn.

När det är fråga om svårare problem med den språkliga utvecklingen bör man komma ihåg att ha direkt kontakt med barnet och utesluta störande bakgrundsljud. Om barnet har problem med förståelsen, är det bra att till exempel betona nyckelorden i satsen och att alltid ge barnet svar.

Material:

- Databas för **språkstimulerande lekar** (Folkhälsan):
www.lekar.folkhalsan.fi/index.php?toCID=lekar&itemID=1
- **Bildkort** och övrigt material (Folkhälsan):
www.folkhalsan.fi/sv/startside/Var-verksamhet/Barn--familj/Sprak/Spraklekar--sprakverktyg/Bildkort-och-ovrigt-material/
- **Textkort** (Folkhälsan):
www.folkhalsan.fi/startside/Var-verksamhet/Barn--familj/Sprak/Spraklekar--sprakverktyg/Textkort/
- **Spel** (Folkhälsan):
www.folkhalsan.fi/startside/Var-verksamhet/Barn--familj/Sprak/Spraklekar--sprakverktyg/Spel-/
- **Språkstimulerande material** och **blandade språklekar** (Folkhälsan):
www.folkhalsan.fi/sv/startside/Var-verksamhet/Barn--familj/Sprak/Spraklekar--sprakverktyg/Lanksamlingar-om-sprak-/Sprakstimulerande-material/
- **Sagor, ramsor** och **sånger** (Folkhälsan):

- www.folkhalsan.fi/sv/startside/Var-verksamhet/Barn--familj/Sprak/Spraklekar--sprakverktyg/Lanksamlingar-om-sprak-/Sagor-ramsor-och-sanger/
- **Minnesspel** på nätet (Folkhälsan):
www.folkhalsan.fi/sv/startside/Var-verksamhet/Barn--familj/Sprak/Spraklekar--sprakverktyg/Lanksamlingar-om-sprak-/Minnesspel-pa-natet/
  - **Språkstimulerande program** på nätet (Folkhälsan):
www.folkhalsan.fi/sv/startside/Var-verksamhet/Barn--familj/Sprak/Spraklekar--sprakverktyg/Lanksamlingar-om-sprak-/Sprakstimulerande-spel-pa-natet/
  - **Info** om barns språkutveckling (Folkhälsan):
www.folkhalsan.fi/startside/Var-verksamhet/Barn--familj/Sprak/Barns-sparkutveckling-/Sprakgroddar
  - Folktingets **broschyr om tvåspråkighet** ("Ge ditt barn en gåva – anna lapsellesi lahja"):
www.folktinget.fi/Site/Data/137/Files/engava2008.pdf

  - Folkhälsans skriftliga material om språk
    - En fjäder i hatten
    - Språket i fokus
    - Språknät, från idéer till nätverk
    - Språkfrön
    - Datorplantan

  - Centerheim-Jogeroth, Monica (1988) **Vägen till språket**. Stockholm: Liber.
  - Frylmark, Astrid (2008) **Lyssna och berätta. 100 språklekar för små barn**. Härnösand: Ord AF.
  - Iben Bylander, Helle och Benn Thomsen, Inge; bearbetad till svenska av Astrid Frylmark (2012) **Språka och lek – SOL. Språklekar för barn från 2 till 9 år med ett eller flera språk**. Helsingborg: Nypon förlag.
  - Magnell, Inga (2012) **Gissa mitt ord**. Härnösand: Ord AF.
  - Rydja, Carina (2006) **Språklust 1**. Stockholm: Sanoma Utbildning.
  - Rydja, Carina (2008) **Språklust 2**. Stockholm: Sanoma Utbildning.
  - Rydja, Carina (2012) **Språklust genom sagor**. Stockholm: Sanoma Utbildning.
  - Sterner, Görel och Lundberg, Ingvar (2010) **Före Bornholmsmodellen – språklekar i förskolan**. Stockholm: Natur & Kultur.

4.7 Innehållsmässiga inriktningar

Barnet är av naturen intresserat av att lära sig nytt i växelverkan såväl med andra människor som med sin omgivning. Barnet lär sig saker framför allt genom att leka och göra själv. Barnet strukturerar och hanterar den kunskap det hämtat enligt sin egen utvecklingsnivå och tankeförmåga. Inom småbarnsfostran får varje barn stöd för sitt eget sätt att tänka. Det är viktigt att pedagogen uppfattar olikheterna mellan barnen och bedömer när ett eventuellt stöd i utvecklingen kan behövas.

Barnets utveckling stöds med hjälp av olika slags innehåll/inriktningar. Sådana är:

- matematisk inriktning
- naturvetenskaplig inriktning
- historisk-samhällelig inriktning
- estetisk inriktning
- etisk inriktning
- religions- och åskådningsanknuten inriktning

Dessa inriktningar är inte avsedda som läroämnen som barnet skall tillägna sig, utan innebär olika infallsvinklar som barnet tar till sig för att kunna utveckla olika färdigheter. Samma synsätt i fråga om innehållsområden gäller också i förskoleundervisningen. Barnet kan uppleva och förstå omvärlden och dess fenomen på många olika sätt. Inom varje inriktning stöder pedagogen barnets eget tänkande, dess kreativa sätt att uttrycka sig, fantasi, känsloliv och möjligheter till olika slag av verksamhet. Genom de olika innehållsinriktningarna öppnar sig småningom det breda spektret av mänsklig insikt, kunskap och erfarenhet för barnet.

Pedagogen känner till barnets utvecklingsnivå och har förmågan att forma verksamheten med beaktande av den. Det är viktigt att känna till barngruppen och de förhållanden som råder på daghemmet, när man väljer ut och bearbetar verksamhetsinnehållet. Den vuxna fungerar som en förebild för barnet och har som en sådan en stor betydelse: en positiv attityd till olika innehållsinriktningar och tema samt sättet att handla i vardagen förmedlas direkt till barnet.

Barnet får på olika sätt hjälp i att bearbeta sina upplevelser. Det är viktigt att vardagsmiljön bjuder barnet på aktiverande upplevelser och konkreta iakttagelser. Dessutom ger exempelvis bibliotek, teater och utställningar ökade möjligheter till mångsidiga lärorika upplevelser. Också informationsteknologin med sina olika tillämpningar berikar arbetet.

Barnets egna initiativ, intressen och behov styr i första hand valet av enskilda konkreta innehåll. Inom småbarnsfostran ställs inte prestationskrav på barnet, inläring sker inte heller genom studier i olika läroämnen. Inriktningarna bildar en ram för upplevelser, situationer och miljöer som personalen inom småbarnsfostran tänker ut och bearbetar, för att sedan kunna erbjuda barnen.

Språket är ett viktigt medel för uttryck och växelverkan. Därför bemödar sig pedagogen i olika vård-, fostrings- och undervisningssituationer att använda ett gott och korrekt språk och att introducera nya begrepp för barnen.

4.7.1 Matematisk inriktning

De matematiska färdigheterna utvecklas genom övning. Att se världen genom "matematiska glasögon" stöder barnets förmåga att tänka i matematiska termer. En miljö där man använder sig av matematiska uttryck stärker intresset för ämnet matematik även i skolan. Genom att utveckla lekmiljön uppmuntras barnet att fästa större uppmärksamhet vid antal och andra matematiska begrepp.

Centrala inslag i den matematiska inriktningen är att jämföra, klassificera, göra slutledningar, sätta saker i ordningsföljd, mäta, uppfatta former och att räkna. Daghemmets vardag ger många naturliga tillfällen till allt detta. Inom ramen för lek och annan verksamhet tillägnas sig barnet olika matematiska begrepp med hjälp av föremål och redskap som de är förtrogna med och som intresserar dem.

Alla föremål har matematiska egenskaper. Varje föremål har en viss form, en kloss har ett visst antal hörn, det finns flera stövlar i skohyllan, ett visst antal tallrikar på bordet osv. Viktiga begrepp i vardagsmatematiken är till exempel likadan, olika, mer, mindre, flera, färre, längre, kortare, vågrät, lodrät, bred och smal.

Begrepp som gäller tid klarnar genom dagens rutiner och tidsschema. Kläder kan klassificeras enligt färger och mönster: enfärgade, randiga, mönstrade osv. Man kan jämföra genom att mäta ett barn mot ett annat eller om den ena skon väger mer än den andra. Barnet kan placera föremål i en bestämd ordning och låta andra gissa vilket kriterium som tillämpats. Inom geometri studeras former: tredimensionella föremål (boll, kub, cylinder och kon) och tvådimensionella figurer (kvadrat, rektangel, cirkel och triangel). En väg är lång

eller en bok är tung. Som mått kan användas förslagsvis fot, steg, tvärhand eller barnets egen längd. Redan en baby får en uppfattning om avstånd när den sträcker sig efter föremål.

Material:

- Kims lek, brädspel (Afrikas stjärna, Kimble, Yatzy osv.), tärningar, begrepp som handlar om riktning, kortspel, domino, bingo
- Ahlberg, Ann (2000) **Matematik från början**. Nationellt centrum för matematikundervisning. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Andersson, Britt-Marie och Kowalski, Susanne (2010) **Så mattefrön. Matematik i förskolan**. Stockholm: Sanoma Utbildning.
- Björklund, Camilla (2008) **Bland bollar och klossar. Matematik för de yngsta i förskolan**. Lund: Studentlitteratur AB.
- Björklund, Camilla (2008) **En, två, många – om barns tidiga matematiska tänkande**. Solna: Liber.
- Björklund, Camilla och Persson Annika (2008) **Från klossar till geometri-matematik på barnsvillkor**. Stockholm: Fortbildning AB.
- Dahl, Kristin och Rundgren Helen (2004) **På tal om matte i förskoleklassens vardag**. Stockholm: Sveriges Utbildningsradio AB.
- Dahl, Kristin (2009) **Kul med matte. Leka, beskriva, mäta och räkna**. Stockholm: Alfabetabokförlag AB.
- Devold, Else H. (2009) **Femma, sexa – det kommer en häxa**. Stockholm: Natur och kultur.
- Devold, Else H. (2010) **Ett och två – stå på tå**. Stockholm: Natur och kultur.
- Doverborg, Elisabet och Samuelsson, Ingrid P. (2007) **Förskolebarn i matematikens värld**. Stockholm: Liber.
- Doverborg, Elisabet och Emanuelsson, Göran (2006) **Små barns matematik**. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Emanuelsson, Göran och Doverborg, Elisabet (2006) **Matematik i förskolan**. Göteborg: NCM Nämnaren, Göteborgs universitet.
- Eriksson, Rose-Marie (2010) **Mattes katten. Matematik i förskolan**. Malmö: Gleerups Utbildning AB
- Furness, Anthony (1998) **Vägar till matematiken. Att arbeta med barn 5-7 år**. Solna: Eklunds förlag.
- Johnsen Høines, Marit och Mörling, Mikael (2000) **Matematik som språk. Verksamhetsteoretiska perspektiv**. Malmö: Liber.
- Lunde, Olav, Skaar Davidsen, Hilde, Reikerås, Elin, Løge, Inger K. och Dalvang, Tone (2012) **MIO-handledning**¹. Lund: Studentlitteratur AB.
- Läraförbundet (2002) **Matematik, teknik och naturvetenskap – teori och praktik i förskolan**. Trelleborg: Läraförbundets förlag.
- Molander, Kajsa, Hedberg, Per, Bucht, Mia, Wejdmark, Mats och Lättman-Masch, Robert (2006) **Att lära in matematik ute**. Naturskoleföreningen.
- Molander, Kajsa (2007) **Leka och lära matematik ute**. Naturskoleföreningen.
- Norström Lymeus, Monica (2003) **Den magiska mattepåsen**. Täby: Sama.
- Nordin-Hultman, Elisabet (2004) **Pedagogiska miljöer och barns subjektskapande**. Stockholm: Liber.
- Palovaara, Lena (2010) **Uppdrag matte: Mattedektiverna. Förskoleklass**. Stockholm: Liber.
- Persson, Annika och Wiklund, Lena (2007) **Hur långt är ett äppelskal? Tematiskt arbete i förskoleklass**. Stockholm: Liber.
- Reikerås, Lie, Kirsti, Elin och Heiberg Solem, Ida (2004) **Det matematiska barnet**. Stockholm: Natur & kultur.

---

¹ MIO är ett material som hjälper pedagoger att observera hur matematiska färdigheter utvecklas.

- Rundgren, Helen och Gottberg, Jessica (2006). **Alla talar om matte redan i förskolan**. Stockholm: Sveriges Utbildningsradio AB.
- Thisner, Annika (2007) **Matte på burk**. Stockholm: Sveriges Utbildningsradio AB.
- Elfström, Ingela, Nilsson, Bodil, Sterner, Lillemor och Wehner-Godée, Christina (2008) **Barn och naturvetenskap**. Stockholm: Liber.

4.7.2 Naturvetenskaplig inriktning

Den naturvetenskapliga inriktningen kännetecknas av experimentella metoder. Genom observationer, genom att utforska och genom experiment – med sina fem sinnen – bekantar sig barnet med fenomen i naturen.

Den varierande miljön i Grankulla med sina parker, sin skog och sitt lilla träsk bjuder på rikligt med upplevelser och många olika naturfenomen. Utflykter i naturen ger näring för alla sinnen och uppmuntrar till påhittighet och kreativitet. Barnet undersöker, provar och iakttar, och lär sig på det sättet att njuta av att röra sig i naturen och att uppleva naturen som rogivande. Barnet får en inblick i olika orsak – följd fenomen genom att studera naturen och effekten av årstidernas växlingar.

Då barnets intresse för naturen väckts och barnet lär sig värdesätta naturen, leder det naturligt till en önskan att värna om den egna miljön och att skydda den. Inom småbarnsfostran lär sig barnet att skona naturen genom hållbar konsumtion, återvinning och energisparande. Idén är att var och en av oss kan påverka.

Varje daghem har en egen ekostödperson, och daghemmet samarbetar med familjen i naturskyddsfrågor. Matsäcken för naturutflykter packas hemma på ett naturvänligt sätt (inga engångsmuggar/tallrikar, ingen folie, ingen sugrörssaft osv.). Personalen diskuterar energifrågor med barnet – hur energi kan sparas till exempel genom att släcka onödig belysning. Den vuxnas föredöme är av stor betydelse vid sortering av kartong, papper och bioavfall. Begreppet hållbar utveckling har medfört ökad återanvändning av olika material i hantverk, vilket ger utrymme för barnens kreativitet. Dessa naturskyddsvärden, däribland strävan efter ökad återvinning, kopplar till den etiska inriktningen.

4.7.3 Historisk-samhällelig inriktning

Inom den historisk-samhälleliga inriktningen bygger man tillsammans med barnet upp en bild av det förgångna med hjälp av olika föremål och dokument. Dessa föremål och också sevärheter i närmiljön och i hembygden vidgar barnets insikter om det förgångna. Äldre personer, barnets föräldrar och barnet självt kan hjälpa till att forma en uppfattning om svunna tider och bygga en bro från dessa tider till nutid. Med lokala högtidstraditioner skapar man samhörighet med den äldre generationen och kan på detta sätt slå vakt om traditioner.

4.7.4 Estetisk inriktning

Den estetiska inriktningen är omfattande och mångsidig. Den öppnar sig för barnet genom olika sinnen, genom att barnet känner och skapar. Barnet upplever det estetiska också genom fantasi och intuition. Sinnes- och känsloupplevelser får barnet genom att uppleva skönhet, harmoni, melodi, rytm, stil, spänning

och glädje, men också deras motsatser. Dessa upplevelser formar barnets värderingar och attityder, och tanken att det estetiska har ett eget värde börjar ta form.

4.7.5 Etisk inriktning

Målet är att barnet ska lära sig ett etiskt godtagbart sätt att handla. Det här sker i hög grad genom den vuxnas förebild: genom att barnet självt blir behandlat på ett riktigt sätt och genom att den vuxna lyssnar till det. Med docent Matti Rimpeläs ord: barnet lär sig såväl att må bra som att må dåligt i sin egen utvecklingsmiljö (lapsi oppii sekä hyvin- että pahoinvointia omassa kehitysympäristössään).

Inom den etiska inriktningen granskar man värden och normer med beaktande av barnens utvecklingsnivå. Vardagen består av situationer och händelser som kan granskas och begrundas utgående från vad som är rätt och fel, bra och dåligt, sanning och osanning. I anslutning till vardagens händelser kan man på ett naturligt sätt granska frågor som har att göra med rättvisa, jämlikhet, respekt och frihet. Rädsla, ångest och skuld samt att kunna hantera besvikelser är också element i barnens liv. Dessa frågor diskuteras tillsammans i gruppen på ett sätt som gör att barnet känner sig tryggt.

4.7.6 Religions- och åskådningsanknuten inriktning

Respekt för olika åskådningar och kulturer utgör grundvalen för den religions- och åskådningsanknutna inriktningen. Barn har rätt att få uppleva religiösa, andliga och mentala företeelser och fenomen samt att sätta sig in i traditioner, seder och bruk som hör till den egna religionen eller åskådningen. Inom småbarnsfostran bekantar vi oss med sedvänjor som anknyter till olika religioner och åskådningar i barnets närmiljö. Barnet ges möjlighet till upplevelser och förundran samt att ställa frågor och begrunda saker och ting.

Religionsfostran är avsedd för alla barn, eftersom den inte är konfessionellt inriktad. Det ankommer på småbarnsfostran att ge barnen religiös allmänbildning, och ansvaret för religionsfostran i dagvården ligger hos fostringspersonalen. Samtal med vuxna och andra barn på daghemmet utgående från barnens egna erfarenheter är ett naturligt sätt att gå igenom och dryfta frågor som rör religion och åskådning. Barn kan uttrycka sådant som rör religion även i sina lekar.

Varje familjs åskådning och synsätt diskuteras redan i de inledande samtalen när barnet börjar i dagvården. Då kartlägger vi föräldrarnas önskemål och förväntningar för att anpassa religionsfostran efter dem. Även när det gäller deltagande i olika evenemang som Grankulla (ev.-luth.) församlingar arrangerar, kommer vi överens om saken med föräldrarna. För konfessionell religionsfostran (t.ex. julkyrka, kyrkostunder eller andakter på daghem) ber vi om deras samtycke.

4.8 Daghemmets plan för småbarnsfostran samt barnets individuella plan för småbarnsfostran

Personalen formulerar daghemmets plan för småbarnsfostran där daghemmets tyngdpunktsområden beskrivs. Barnets individuella plan för småbarnsfostran görs upp för varje barn som inleder dagvård. Planen utvärderas åtminstone en gång under verksamhetsåret.

Syftet med planen är att trygga goda förutsättningar för barnet att växa och utvecklas. I planen beaktas barnets individualitet och föräldrarnas uppfattning om barnet och dess behov. Planen görs upp av barnets

egenvårdare tillsammans med föräldrarna. Barnet deltar med beaktande av ålder och utvecklingsnivå, ett yngre barns deltagande innebär observation från den vuxnas sida. Ett äldre barn kan bedöma sina starka sidor och det som känns svårt genom t.ex. en intervju som den vuxna gör eller genom att tillsammans med den vuxna gå genom sin pärm, sk. portfolio. På det sättet kan föräldrarna och fostrarna få viktig kunskap om barnets inre värld. Planen hjälper föräldrarna och personalen att följa barnets utveckling, att upptäcka eventuellt stödbehov i barnets utveckling och är också en stomme i fostringsgemenskapen.

Då barnet som är i dagvård fyller fyra år gör man, istället för barnets individuella plan, den omfattande hälsoundersökningen för fyraåriga barn. Denna görs i samarbete mellan föräldrarna, småbarnsfostran och barnrådgivningen och utgörs av samtal på daghemmet och av den omfattande hälsoundersökningen på rådgivningen. Under samtalet på daghemmet går familjen och pedagogerna igenom barnets tillväxt, utveckling, färdigheter, behov av stöd samt hur växelverkan mellan barnet och föräldrarna fungerar. Ett sammandrag av samtalet skickas, på en skild blankett, med föräldrarnas medgivande, till rådgivningen. Efter utförd hälsogranskning återlämnas blanketten till daghemmet eller till gruppfamiljedagvården.

4.9 Fostringsgemenskap – samarbete med hemmet

Småbarnsfostran i Grankulla styrs av principen om fostringsgemenskap. Det här betyder att föräldrar och personal gemensamt engagerar sig i och stödjer barnets växande, lärande och utveckling. Fostringsgemenskapen bottnar i gemensamma mål och gemensamt överenskomna handlingsätt. Den förutsätter förtroende, likställdhet och respekt. Grundtanken är att föräldrarna har den primära rätten till och det primära ansvaret för uppfostran, medan personalen har yrkeskunskap och erfarenhet. Personalen ansvarar för att skapa förutsättningarna för samarbetet så att fostringsgemenskapen blir en naturlig del av barnets tidiga fostran. Personalen enas om spelreglerna med föräldrarna, dvs. kommer överens om hur samarbetet och kommunikationen sköts i olika sammanhang.

Fostringsgemenskapen utgår från barnets behov och förenar föräldrarnas och yrkesfostrarnas insikter och erfarenhet. Målet är att trygga barnets välbefinnande, upptäcka behovet av stöd för tillväxt, inläring eller utveckling i ett tidigt skede och att skapa en gemensam handlingsstrategi för stödet.

Grunden för fostringsgemenskapen skapas då föräldrarna och fostrarna träffas första gången. Dagvårdspersonalen bör därför lägga särskild vikt vid denna träff. När barnet börjar i dagvård i Grankulla träffar föräldrarna personalen på daghemmet första gången under det första besöket på daghemmet. Avsikten med egenvårdarens hembesök är att bereda barnet en mjukare start genom att det en gång tidigare träffat sin vårdare inom sitt eget revir. Under hembesöket diskuteras grundläggande frågor som gäller barnet och hemmets vådrutiner. Vårdaren och föräldrarna kommer överens om mjuklandningen och vårdaren berättar om rutinerna i daghemmet.

Pedagogen stärker också föräldrarnas känsla av samhörighet med andra familjer genom att uppmuntra till samverkan som t.ex. deltagande i olika former av interaktiva föräldrakvällar och evenemang. Även telefonlistor kan vara till stor hjälp.

4.10 Språkliga och kulturella aspekter inom småbarnsfostran

Antalet mångkulturella barn har ökat även i Grankulla, och därför krävs att personalen deltar i kompletterande utbildning i ämnet. Varje daghem har en ansvarsperson för mångkultur samt mångkulturmaterial på finska.

Då barnets modersmål och hemspråk är annat än finska eller svenska, får barnet undervisning i sk. svenska/finska som andraspråk. Det är en målinriktad och regelbunden undervisning i vardagen. Barnet tillägnar sig språket utan att märka det, då språkundervisningen är barncentrerad och baseras på lek och aktivitet. Bland annat rim och ramsor, sånger och sagostunder stärker de språkliga färdigheterna på ett roligt sätt. Pedagogerna använder ett tydligt och rikt språk då de talar med barnen och ger instruktioner.

Vi följer barnens språktillägnande bland annat med TRAS-materialet², som hjälper till att kartlägga och stödja olika delområden i barnens språkliga färdigheter. I den individuella planen för småbarnsfostran för de barn vilka får undervisning i svenska eller finska som andraspråk, nedtecknas målen och metoderna för stödandet av språket. Undervisningen i svenska eller finska som andraspråk underlättar övergången till skolan och stöder en funktionell tvåspråkighet, dvs. en förmåga att fungera i vardagssituationer på båda språken.

Av personalen förutsätts förståelse och respekt för främmande kulturer. Tolkservice anlitas vid behov för att underlätta växelverkan. Familjen måste kunna kommunicera på sitt eget modersmål, särskilt när det gäller viktiga eller svåra frågor.

Småbarnsfostran arbetar för att främja integreringen av barn och familjer med invandrabakgrund och deras möjlighet att bli bekanta med den finländska kulturen och det finländska samhället. Personalen sätter sig in i, och visar uppskattning för, barnets och familjens kultur, levnadsvanor och historia. Föräldrarna uppmuntras att stödja barnets modersmål. Den personal som satt sig in i ämnet delar med sig av sin kulturkännedom till hela gruppen och synliggör på det sättet invandrabarnet och dess värderingar. Små saker i vardagen kan bidra till att barn med olikartad bakgrund känner sig värdefulla, t.ex. genom att sjunga en sång på barnets modersmål när barnet fyller år. Familjens integrering och möjligheter att dels bli bekanta med vår kultur, dels föra fram sin egen kultur kan främjas till exempel genom att man ofta bjuder in föräldrarna att bekanta sig med gruppens verksamhet.

4.11 Skiftesvården

Med skiftesvård avses dagvård som sker under kvälls- och nattetid samt under veckoslut. Den arrangeras då familjen p.g.a. arbete eller studier behöver denna vård. Kommunerna kan själv avgöra om vården arrangeras i daghem, gruppfamiljedaghem eller i familjedagvård. I Grankulla möjliggörs dygnet runt vård på finska i daghemmet Lilla Akademien.

Rätt till skiftesvård har de i Grankulla bosatta barn, vilka fyller de av social- och hälsovårdsnämnden uppställda kriterier:

- Barnets bägge vårdare har ett regelbundet skiftesarbete eller studerar kvällstid.
- Vid skiftesarbete krävs att den officiella arbetsturslistan, uppgjord och undertecknad av förman, företes på daghemmet.
- Vid studier krävs studieintyg samt läseordning eller annan förteckning över obligatoriska studieprestationer. Studierna bör vara långvariga och riktade till arbetslivet samt ha obligatorisk närvaro.
- Den arbetsturslista som föranleder vårdbehovet, skall företes minst två veckor innan vårdbehovet uppstår.

Dessa krav utesluter t.ex. privata företagares och personers, som arbetar som free-lancers, rätt till skiftesvård. Undantag kan göras då t.ex. en freelancer har långvarigt arbetskontrakt, och då följs samma

---

² TRAS-materialet används i svenskspråkiga daghem. På finskspråkiga sidan har man material som kallas "Kielireppu".

regler som då vårdnadshavaren har skiftesarbete. Då behovet av skiftesvård inte längre är aktuellt ordnas plats i daghem eller grupp som inte erbjuder skiftesvård. Skiftesvård erbjuds tills den grundläggande undervisningen tar vid.

Skiftesvården är till sin uppbyggnad sådan att den innebär riskfaktorer som kan inverka på barnets välbefinnande. Dessa kan vara att vården innebär täta byten av de vuxna i personalgruppen, att barnet saknar en fast barngrupp, barnets trötthet då dygnsrytmen ändras samt att vilan i växlingarna i skiftets arbetsturer kan bli för kort. Ett litet barn behöver en regelbunden rytm och en välbekant uppväxtmiljö.

Familjens och barnets ensamhet ökar: att knyta bekanskap både i hem- och i daghemsmiljön är svårt. Det är också svårare för familjen att bygga upp ett eget nätverk som kan ställa upp med hjälp och stöd. Ur barnets synvinkel minskar barnets möjlighet till förutsägbarhet och kontinuitet – barnet kommer till daghemmet till morgon- eller kvällsskifte. Under veckoslutet är miljön och rutinerna ohjälpligt annorlunda än under veckan.

Inom skiftesvården har pedagogen ett stort ansvar eftersom vården under kvällar, nätter och veckoslut markant avviker från den vanliga vården inom dagvården. Detta medför att barnets behov i skiftesvården är annorlunda än under de normala öppethållningstiderna. Under kvällar och veckoslut behövs det fler vuxna som kan bjuda på trygg närhet. I synnerhet kvällen är en känslig tid: barnet är trött och saknaden efter föräldrarna är lättväckt.

Samarbetet mellan föräldrarna och fostrarna blir mer framträdande i ett skiftesdaghem eller -grupp. Det är av stor betydelse för barnets utveckling hurudan växelverkan som växer fram mellan personal och föräldrar. Personalens fostringsansvar ökar i synnerhet då barnet är i behov av kontinuerlig och långvarig dygnet runt vård.

5 Stöd för växande och lärande

5.1 Utgångspunkter för stödet

Varje barns växande och lärande stöds av en god småbarnsfostran där barnet bemöts som individ och får det stöd han eller hon behöver. Pedagogens sakkunskap om barns utveckling och lärande tillsammans med goda pedagogiska färdigheter skapar en grund för ett igenkännande av stödbehoven och uppbyggande av det stöd det enskilda barnet behöver. För att det stöd barnet behöver kan införas så tidigt som möjligt är det bra att observera riskfaktorer i utvecklingen och växelverkan redan hos små barn. Tidigt stöd säkrar barnets gynnsamma utveckling. Personalen får stöd för att sörja för barnens speciella behov av daghemsföreståndaren och av den konsulterande specialbarträdgårdsläraren.

Barnets utmaningar diskuteras i första hand med föräldrarna. Stödbehovet övervägs enligt pedagogernas, den konsulterande specialbarträdgårdslärarens och föräldrarnas observationer och bedömningar. Det är viktigt att förstå barnets individuella förutsättningar i olika utvecklingsmiljöer och i olika fostringsituationer då man definierar stödbehovet. Planeringen av stödet grundas på en uppfattning av barnets styrkor, saker som intresserar och inspirerar honom eller henne samt riskfaktorer och skyddande faktorer i utvecklingen.

I småbarnsfostran möter personalen familjen dagligen och samarbetet fortgår ofta över en lång tid. Detta erbjuder en god möjlighet att ta upp problem till diskussion i ett tidigt skede. Fostrarsamverkan stöder

barnet och vid behov även familjen i vardagen. Ju mindre barn det handlar om desto mer intensiv är föräldrarnas roll i stödjandet av barnet.

Ibland behövs även sakkunniga från annan familjeservice med i nätverket som stöder barnet och familjen. Detta organiserade samarbete koordineras av den konsulterande specialbarntädgårdsläraren, och målet är att förebygga att stödbehovet hopar sig och förlängs.

5.2 Allmänna principer och stödformer

Varje barn får allmänt, intensifierat eller särskilt stöd enligt sina behov (mer i kapitlet "Stödnivåerna") I Grankulla integreras även barn inom det intensifierade och det särskilda stödet i allmänhet i vanliga daghemsgrupper. För barn som behöver stöd är god växelverkan, stärkande av självkänslan, träning av grundläggande färdigheter samt utnyttjande av smågrupper i den vardagliga verksamheten viktiga stödsätt. Även de barn som inte är i behov av stöd drar nytta av samma saker. Som en del av stödet intensifieras samarbetet mellan föräldrarna och personalen inom småbarnsfostran.

Som stödformer inom småbarnsfostran anpassar vi den fysiska, den psykiska och den kognitiva miljön till barnets behov. Centrala frågor för pedagogen är: "Hur kan jag bemöta detta barn, så att han eller hon har lättare att vara och fungera? Hurdan växelverkan stöder honom eller henne? Vad kan jag göra eller justera annorlunda?" Reflektion kring och utveckling av den egna och fostrargemenskapens verksamhet bidrar till att anpassa miljön och de vuxnas sätt att bemöta det enskilda barnet på ett ändamålsenligt och uppmuntrande sätt.

Den konsulterande specialbarntädgårdsläraren kallas på besök med låg tröskel. Vid behov utnyttjar vi också experter utanför småbarnsfostran i uppbyggandet av stödet. Man strävar till att detta stöd sätts i barnets vardag så, att experten med sin egen expertis handleder de vuxna som dagligen arbetar med barnet.

I småbarnsfostran använder vi oss av till exempel följande stödformer och metoder:

Bild 5: Stödformer inom småbarnsfostran

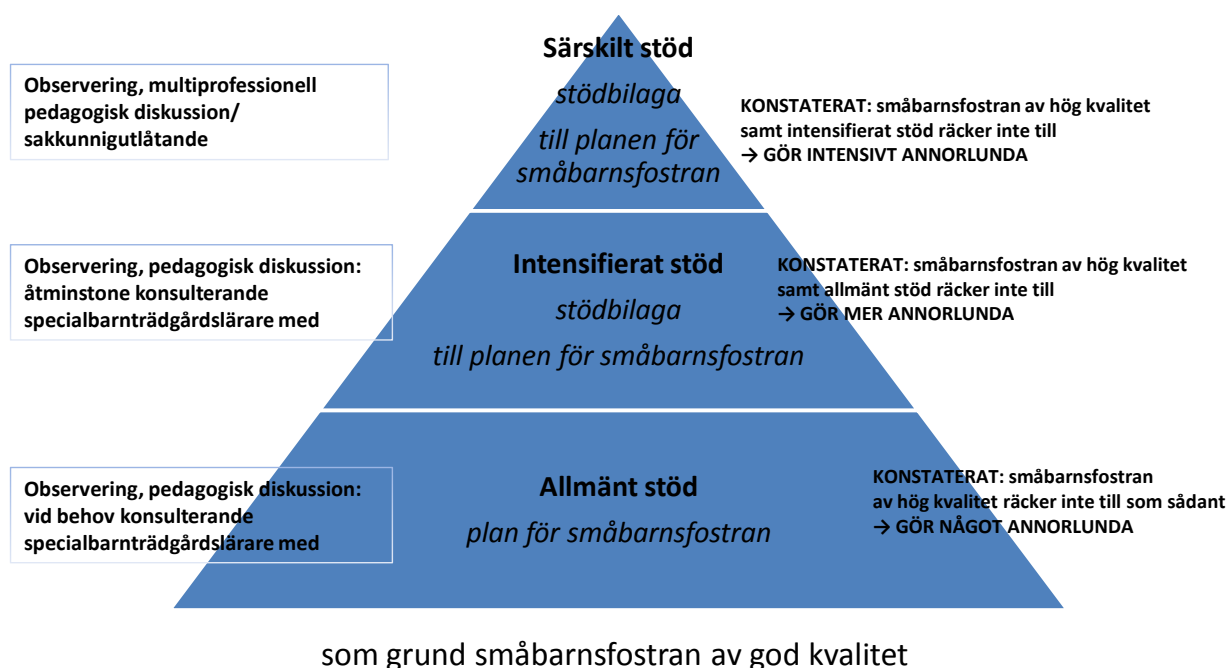
Beroende på omfattningen och kvaliteten av barnets stödbehov kan gruppen tillsammans med den konsulterande specialbarntädgårdsläraren överväga tilläggsresurser som gruppförminskning och assistentstöd. Grupperna kan också vid behov använda sig av den konsulterande barntädgårdslärarens tjänster.

Då föräldrarna själv vill ha information om utmaningar/frågor kring sitt barn eller sin familj, finns väldefinierad sakkunskap att få till exempel i följande instanser och länkar:

- ADHD-förbundet rf: www.adhd-liitto.fi
- Aivohalvaus- ja dysfasialiitto ry: www.aivoliitto.fi
- Allergi- och Astmaförbundet: www.allergia.fi
- Andningsförbundet: www.hengitysliitto.fi
- Autism- och Aspergerförbundet rf: www.autismiliitto.fi
- Centraförbundet för Barnskydd (för att främja och utveckla samarbetet mellan organisationerna, kommunerna och statsmakten inom barnskyddet): www.lskl.fi
- Dysfasialasten tuki ry: www.kaapeli.fi/dysfasia
- Epilepsiförbundet: www.epilepsia.fi
- Finlands CP-förbund rf: www.cp-liitto.fi
- Finlands dövas förbund rf: www.kl-deaf.fi
- Finlands stammarförening rf: www.ankyty.fi
- Folkhälsan (stödformer för familjer, vård och rehabilitering): www.folkhalsan.fi
- Folkpensionsanstalten Fpa: www.kela.fi
- Förbundet Utvecklingsstörning: www.kehitysvammaliitto.fi
- Hörselskadade Barns Föräldraförbund rf (HBFF rf): www.klvi.org
- Invalidförbundet rf: www.invalidiliitto.fi
- Kuulonhuoltoliitto: www.kuulonhuoltoliitto.fi
- Kynnys ry (en organisation som arbetar för olika sätt handikappade människors mänskliga rättigheter): www.kynnys.fi
- Kårkulla samkommun (ger olika former av service för personer med funktionsnedsättning och för personer i deras närmiljö): www.karkulla.fi
- Mannerheims Barnskyddsförbund (medborgarorganisation som främjar barnets och familjens välbefinnande): www.mll.fi
- Neuvokeskus (hjälp vid en skillsmässa): www.eroneuvo.fi/neuvokeskus
- Niilo Mäki –instituutti (sakkunnig för inlärningsvårigheter): www.nmi.fi
- Rädda Barnen rf (främjar barnets rättigheter i hemlandet och överallt i världen): www.pelastakaalapset.fi
- Synskadades Centraförbund r.f.: www.nkl.fi
- Väestöliitto (sakkunnig i familje-, befolknings- och sexualhälsofrågor): www.vaestoliitto.fi

- om teckenspråk: www.teckna.fi
- kommunikationsmetoder: www.papunet.net/svenska/
- ett infopaketer om hjälpmedel (på finska): www.thl.fi/fi_FI/web/fi/aiheet/tietopaketti/apuvalinepalvelut
- en webbplats med en lösningsfokuserad metod för att **hjälpa barn lösa problem**: www.kidsskills.org/

5.3 Stödnivåer

För stödet för växande och lärande använder vi en trestegsmodell där barnet kan flytta sig i båda riktningarna då stödbehovet ändras. Man utvärderar den lämpliga stödnivån då behoven verkar ha ändrats eller då de stödformer som används inte räcker till.

All verksamhet i samråd med **FÖRÄLDRARNA**

Bild 6: Stödnivåerna för växande och lärande i småbarnsfostran

Då barnet får sk. **allmänt stöd** kan han eller hon ha nytta av till exempel mer intensiv handledning i leksituationer. På motsvarande sätt kan ett barn som har diabetes behöva assistentstöd. Pedagogerna observerar vilka styrkor barnen har och vilka orosmoment som finns gällande deras utveckling. För barn inom det allmänna stödet kan oron väckas till exempel av

- barnets ensamhet
- barnets grälsjukhet
- barnets orolighet
- mobbning
- barnets osäkra eller aggressiva sätt att uttrycka sig
- ändringar i barnets beteende
- svårigheter i barnets familjesituation
- barnets svårigheter i växelverkan

- inlärningsproblem

Då barnet behöver ett starkare, mångsidigare och mer regelbundet stöd, får han eller hon **intensifierat stöd**. Barnrådgårdsläraren bedömer stödbehovet tillsammans med den konsulterande specialbarnrådgårdsläraren. Pedagogen fyller tillsammans med den konsulterande specialbarnrådgårdsläraren och föräldrarna i en bilaga till planen för småbarnsfostran där de områden och färdigheter samt stödåtgärden definieras. Vi behov kallas även övriga experter till planeringen och förverkligandet av stödet.

Det blir frågan om **särskilt stöd** då det har konstaterats att det intensifierade stödet inte är tillräckligt. Ett barn kan också få särskilt stöd direkt på basis av psykologiska eller medicinska utlåtanden. Då barnet omfattas av sk. förlängd läroplikt får han eller hon alltid särskilt stöd.

Förlängd läroplikt finns främst till för svårt handikappade barn, och det innebär att läroplikten inleds ett år tidigare än föreskrivet. Förberedelserna för den förlängda läroplikten inleds det år då barnet fyller fyra år, och beslutet baseras på medicinska utlåtanden. Barn som omfattas av den förlängda läroplikten är berättigade till avgiftsfri förskoleundervisning det år då barnet fyller fem.

6 Nätverkssamarbete

En god småbarnsfostran förutsätter samarbete med olika representanter för olika verksamhetsområden. I Grankulla samordnas detta mångprofessionella samarbete av Pienten lasten hyvinvointiryhmä. Dagvården samarbetar med bildnings-, kultur- och fritidssektorn, privata serviceproducenter (ex. Grani närhjälp), församlingarna, olika organisationer (ex. Mannerheims Barnskyddsförbund), läroinrättningar och kompetenscentret inom det sociala området.

Regelbundna samarbetspartners:

- talterapeut
- familjerådgivning
  - frågor som gäller stöd för tillväxt och uppfostran
- barn- och mödrarådgivning, familjehandledare
  - frågor som gäller barnets hälsa och välbefinnande
- idrottsbyrån
- församlingen
  - evenemang och besök i anslutning till kyrkliga högtider
- socialbyrån/barnskyddet
- kulturbyrån
  - olika kulturella aktiviteter såsom konserter, teater mm.

Tätast är samarbetet med barnrådgivningen inom den öppna familjeverksamheten samt med dagvården då det gäller den omfattande 4-årsgranskningen, som sker i samarbete med rådgivningen, familjen och daghemmet (se kap. "Daghemmets plan för småbarnsfostran samt barnets individuella plan för småbarnsfostran"). Inom nätverket skapas ett system där det är möjligt att tillsammans med föräldrarna följa och stödja barnets tillväxt och utveckling och vid behov hänvisa familjen till annat stödforum. Dessutom utvecklas sådana metoder för förebyggande stöd som är lätta att föra in i barnets och familjens egen vardagsmiljö (öppen familjeverksamhet och dagvård).

Nätverkssamarbetet syftar framför allt till att stödja barnets och familjens välbefinnande, identifiera eventuella risker och börja bearbeta dem så tidigt som möjligt. För att det här målet ska kunna nås är det viktigt att personalen får utbildning i att identifiera riskerna. Det måste finnas överenskomna

samarbetsrutiner med barnskyddet, familjearbetet, familjerådgivningen, hemtjänsten och de övriga tjänsterna inom den sociala sektorn för de situationer som innebär överläggningar om ett enskilt barn jämte familj eller där man förutsätter ingripande av myndigheterna.

7 Hur planen för småbarnsfostran är uppgjord och hur småbarnsfostran utvecklas

Arbetet koordineras av en arbetsgrupp tillsatt av chefen för småbarnsfostran. I varje daghem har utsetts en "agent" som tillsammans med föreståndaren på respektive daghem har lett arbetet med planen. En agentgrupp som har bestått av dessa agenter, föreståndarna och arbetsgruppen för planen för småbarnsfostran har träffats för att diskutera aktuella tema med anslutning till planen. Dessa tillfällen har ibland ordnats språkgruppsvis. Personalen i de olika daghemmen har bearbetat planens olika delområden vid gemensamma workshopkvällar samt genom olika skriftliga uppgifter som diskuterats och utförts på daghemmet. Både personal och föräldrar har deltagit i förfrågan som gällde kriterier för en bra pedagog.

Planen för småbarnsfostran utvärderas och bearbetas regelbundet samtidigt som utvecklingsbehoven inom småbarnsfostran beaktas. Ett viktigt stöd för det allmänna utvecklingsarbetet är den gemensamma utvecklingsenheten inom småbarnsfostran (Varhaiskasvatuksen kehittämissyksikkö) för städerna i huvudstadsregionen, nämligen Esbo, Helsingfors, Vanda och Grankulla. Arbetsättet som grundar sig på forsknings- och utvecklingsarbete i olika daghem ger kunskap och stöder utvecklingen i aktuella ämnen. Enheten ordnar också gemensamma skolningstillfällen för personalen.

Litteratur

Hughes, Daniel (2011) *Kiintymyskeskeinen vanhemmuus. Toimivuutta kasvatukseen*. Tammerfors: PT-Kustannus.

Kalliala, Marjatta (2012) *Lapsuus hoidossa. Aikuisten päätökset ja lasten kokemukset päivähoidossa*. Helsingfors: Gaudeamus.

Kanninen, Katri, Sigfrids, Arja och Backman, Ann (2009) *Med barnaögon. Egenvårdarmodellen – ett verktyg till en trygg och trivsam dagvård*. FSKC Rapporter 4/2009. Helsingfors: Ab Det finlandssvenskakompetenscentret inom det sociala området.

Kanninen, Katri och Sigfrids, Arja (2012) *Tunne minut! Turva ja tunteet lapsen silmin*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kekkonen, Marjatta ja Kaskela, Marja (2011) *Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta. Opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen*. Helsingfors: Institutet för hälsa och välfärd.

Keltikangas-Järvinen, Liisa (2012) *Pienen lapsen sosiaalisuus*. Helsingfors: WSOY.

Nurmilaakso, Marja och Välimäki, Anna-Leena (2011) *Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa*. Helsingfors: Universitetstryckeriet.

Rusanen, Erja (2011) *Hoiva, kiintymys ja lapsen kehitys*. Helsingfors: Finn Lectura.

Grankullas plan för småbarnsfostran

Savola, Sinikka, Kujansuu-Väre, Mari och Laakso, Marja (2009) Theraplay pähkinäkuoressa. Material från seminariet av Theraplayföreningen i Finland rf 1.10.2009.

Webster-Stratton, Carolyn (2009) De otroliga åren: en handledning i problemlösning för föräldrar till barn mellan två och åtta år. Lund: Palmkrons.

Grunderna för planen för småbarnsfostran (2005)

Grankullas pilotversion av plan för småbarnsfostran

Plan för att stödja en trygg växelverkan samt förebygga och ingripa i mobbning inom småbarnsfostran i Grankulla

Stödjande av en positiv växelverkan och förebyggande av mobbning

Vi stöder en positiv växelverkan på många sätt:

- den vuxnas attityd och olika verksamhetsmodeller
  - kontakten med varje barn förstärks, en varm och empatisk inställning
  - den vuxna visar sin uppskattning gentemot barnen och arbetskamraterna, ger positiv respons, visar sitt gillande
  - en atmosfär där barnet känner att det klarar av olika uppgifter, övervinner svårigheter och att det finns utrymme för misslyckanden
- en genomtänkt och ledd smågruppsverksamhet, barnets känsla av grupptillhörighet och vi-anda stöds
- barnet får stöd i sociala och känslomässiga färdigheter i vardagliga situationer och exempelvis med hjälp av sagor och programmet Stegvis
- samspelslekgrupper
- i verksamheten framhåller man vikten av ett gott uppförande
- en klart strukturerad vardag: trygga rutiner och väl genomtänkta övergångssituationer

Viktigt vid förebyggande av mobbning är också:

- att stärka barnets känsla av delaktighet
- hela personalens inställning: man är medveten om att mobbning kan förekomma och om dess inverkan; känsla för situationen
- observation av barngruppen och att man söker olika konstruktiva förfaringsätt för det stöd som behövs
- tydliga gränser, barnet är medvetet om vad som är tillåtet
- en växelverkan som inte fungerar styrs i mer konstruktiva banor redan innan den övergår till mobbning
- acceptera olikheten
- den vuxna bemödar sig om att bilda sig en uppfattning om hur barnet upplever olika situationer i vardagen

Exempelvis följande frågor kan diskuteras med barnet.

- Var leker du helst?
- Finns det platser där du aldrig leker?
- Finns det platser där du gärna skulle leka men som du ännu inte provat?
- Hurdana lekar leker du oftast?
- Finns det någon lek som du gärna vill pröva?
- Med vem eller vilka leker du oftast?
- Finns det någon som du aldrig leker med?
- Vem är din bästa kompis?

- Vem av er bestämmer?
- Vad gör du, om någon säger att du ska göra sådant som du inte vill göra?
- Vad gör du, om du vill bestämma i leken, men inte får göra det?
- Vad gör du, om du vill leka med sådana barn som redan leker med varandra?
- Vad gör du, om du leker med en kompis och någon annan vill delta i leken?
- Man kan inte alltid ha samma åsikt med kompisarna. Vad gör du, om du leker med någon och ni är av olika åsikt om hur ni ska leka?
- Vad gör du, om du tycker att någon är dum med dig? Eller om någon stör eller irriterar dig, tar saker från dig eller gör fel i leken?
- Vad önskar du att vuxna gjorde/skulle göra när barnen grälar med varandra?
- Om du är ledsen, är det någon av dina kompisar som brukar hjälpa dig?
- Hjälper du själv andra barn? I hurdana situationer?
- Hurdan tycker du att en bra lekkamrat är?
- Vad gör du helst i förskolan/på dagis? Vad saknar du, när du har varit hemma några dagar?

Vad är mobbning?

Mobbning är när ett barn upprepade gånger blir utsatt för negativa handlingar från en eller flera personer. Enstaka handlingar är inte mobbning, men de kan leda till att barnet känner sig hotat.

Med mobbning avses diskriminering eller orättvis behandling mot vilken den mobbade känner sig försvarslös. När mobbning konstateras, är det viktigt att ta hänsyn till barnets egen upplevelse av mobbningen. Inom småbarnsfostran tar alla vuxna alltid mobbning på allvar.

Att ingripa i mobbning

I första hand strävar vi efter att åstadkomma en miljö där mobbningen kan minimeras. Vi ingriper snabbt då växelverkan mellan barnen inte fungerar och har negativa effekter och stödjer användningen av konstruktiva verksamhetsmodeller.

Upptäcker vi mobbning, ingriper vi snabbt. Mobbningssituationen diskuteras med de berörda parterna: en vuxen undersöker fallet på ett empatiskt sätt. Om det är fråga om mobbning, informeras barnets föräldrar, daghemsföreståndaren och den konsulterande specialbarntädgårdsläraren.

Källor

Kirves, Laura och Stoor-Grenner, Maria (2011) **Mobbningsförebyggande arbete inom småbarnsfostran. Att utarbeta en handlingsplan för att förebygga och ingripa i mobbning.** Helsingfors: Mannerheims Barnskyddsförbund och Folkhälsan.

Kiusaavatto pienetkin lapset? –seminarium (2010) Material från seminariet 14.4. på MLL:s webbsidor.